

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Konda

Mentor: izr. prof. dr. Franc Mali

VPLIV DRUŽBENIH IN KULTURNIH DEJAVNIKOV NA RAZVOJ
AZIJSKIH "TIGROV"

DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2006

KAZALO

1. UVOD	4
2. AZIJSKI "TIGRI"	6
2.1. KAJ SO AZIJSKI "TIGRI"	6
Tabela 2.1.1.: Kazalci gospodarskega razvoja (1965-1996).....	10
2.2. VLOGA AZIJSKIH "TIGROV" V SVETOVNEM POMENU	11
2.3. KRIZA AZIJSKIH "TIGROV"	12
3. ZNANOST IN TEHNOLOGIJA: ZNANSTVENO PUBLICIRANJE V AZIJI.....	14
3.1. KITAJSKA.....	15
3.2. JAPONSKA	17
3.3. RAZISKOVALNO – RAZVOJNI SISTEM V POVEZAVI Z MEDNARODNO KONKURENČNOSTJO.....	18
4.1. LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA.....	22
4.2. PREBIVALCI KITAJSKE – HANI.....	23
4.3. AGRARNA REFORMA.....	24
4.4. INDUSTRIJA NA KITAJSKEM.....	25
4.5. VPLIV TUJEGA KAPITALA NA KITAJSKEM	26
4.6. RELIGIJA(E) NA KITAJSKEM	27
4.6.1. KONFUCIANIZEM	28
4.6.2. TAOIZEM	30
4.6.3. BUDIZEM	30
5. VELIKI ŠTIRJE AZIJSKI "TIGRI" – HONGKONG, SINGAPUR, TAJVAN IN JUŽNA KOREJA.....	32
5.1. GEOGRAFSKE IN ZGODOVINSKE ZNAČILNOSTI	32
5.5. PREBIVALSTVO.....	35
5.2. GOSPODARSKI RAZVOJ	38
5.3. VLADNI INTERVENCIONIZEM.....	43
5.4. MOČ TUJIH INVESTICIJ	46
5.6. RELIGIJA(E) – HOMOGENOST IN NACIONALNA PRIPADNOST.....	49
5.7. KVALITETEN IZOBRAŽEVALNI SISTEM KOT DEJAVNIK EKONOMSKE USPEŠNOSTI.....	54
6. ZAKLJUČEK	59
7. SEZNAM VIROV:.....	65

1. UVOD

Sam naslov Vpliv družbenih in kulturnih dejavnikov na razvoj azijskih "tigrov" deluje na prvi pogled enostavno. Zaobjel naj bi ključne elemente, ki se nanašajo na ekonomsko plat omenjenega fenomena. Pri tem pa je vseeno potrebno upoštevati, da države, ki jih vključujemo med članice t.i. azijskih "tigrov", nosijo za sabo bogato zgodovino, kulturno dediščino, in nenazadnje zametke znanosti, katere progresivna usmerjenost danes kuje uspehe naprednih držav.

Med azijske "tigre" štejemo vse tiste države ali mesta, ki so dosegli izredno hitre ekonomske napredke, ki so jim omogočili pobeg od preostalih držav Tretjega sveta in jih uvrstile v vodilne države oziroma države Prvega sveta. Ključna pri njihovem uspehu je eksterno usmerjena ekonomija in temu primerno delujoča znanost in tehnologija, ki sta ključni pri učinkovitih procesih inoviranja.

Vprašanje, ki se poraja na tem mestu pa je, kateri so bili tisti dejavniki, ki so zavirali, vsaj do nedavnega, razvoj tega področja. Med enega ključnih dejavnikov lahko vsekakor štejemo religiozno preteklost, kjer še posebej izstopa multireligioznost, razširjenost posameznih vej religij, ki so močno determinirale mentaliteto posameznika in njegov način življenja. Drug močan zaviralni dejavnik pa predstavlja politika. Že če pogledamo samo komunistično nadvlado na Kitajskem, ta močno obvladuje svobodo posameznika in njegovo delovanje.

To nas že vodi k dvema ključnima hipotezama moje diplomske naloge in sicer, da je

- razvoj azijskih "tigrov" pogojen z kulturno tradicijo, kjer je posebej izpostavljen kulturni značaj dežel in družbena, pogosto restriktivna, ureditev.
- ključni dejavnik, ki je pripomogel pri razvoju azijskih "tigrov", je vlaganje v človeške resurse, oziroma dvig izobrazbene ravni prebivalstva, in razvoj znanosti in tehnologije, usmerjene v zadovoljevanje potreb navzven usmerjene ekonomije.

Pri iskanju odgovorov na postavljene hipoteze, ki jih bom skušala ovreči oziroma potrditi, se bom opirala na zgodovino, s pomočjo katere bom skušala konstruktivno

komparativno analizirati članice azijskih "tigrov". S pomočjo tega bom skušala prikazati celovito podobo članic, med katerimi se bom usmerila predvsem na štiri velike "tigre" – Hongkong, Južno Korejo, Tajvan in Singapur in pa seveda Kitajsko, ki predstavlja temelj celotnega kulturnega in znanstvenega razvoja v tem delu Azije v preteklosti. Njenega močnega vpliva, na predhodno omenjene države, ne smemo zanemariti. Prav ta celovita povezanost številnih dejavnikov zagotavlja fleksibilnost družbe in tvori uspeh ekonomij.

Vsebinska razdelitev diplomske naloge bo najprej namenjena predstavitvi fenomena azijskih "tigrov", njegovega nastanka in pomena v svetovni ekonomiji. Nato se bom ustavila pri znanstvenem raziskovanju in publiciranju v Aziji. Temu delu bo sledila predstavitev Kitajske, ki je neposredno ne uvrščamo med pomembnejše azijske tigre, vendar ne smemo zanemariti njenega ogromnega vpliva na celotno območje jugovzhodne in južne Azije. Religijski in kulturni temelji kitajske družbe so močan dejavnik, ki vpliva na razvoj sleherne azijske družbe. V nadaljevanju pa bom skušala prikazati ključne dejavnike, ki so oblikovali velike štiri azijske "tigre" – Hongkong, Južno Korejo, Tajvan in Singapur. Kateri so ti dejavniki, in ali bodo potrdili ali ovrgli moji hipotezi, bom skušala preko sinteze strniti v celoto na koncu diplomske naloge, v zaključku.

Pri obravnavi postavljene tematike moramo upoštevati dejstvo, da je naslov naloge predstavljen precej široko in posameznika ne omejuje popolnoma pri obravnavi tematike. Preko moje analize bom skušala zajeti ključne dejavnike, ki so, po mojem mnenju, pripomogli k uspešnosti držav.

2. AZIJSKI "TIGRI"

2.1. KAJ SO AZIJSKI "TIGRI"

Na samem začetku želim pojasniti koncept azijskih "tigrov", kaj sploh to je, kdo oziroma katere države sodijo mednje, kdaj so se oblikovali, itd. Uvodoma se bom omejila bolj na ekonomsko plat, kulturne implikacije bom podala kasneje.

Potrebno je poudariti, da je območje, katerega zasedajo današnji azijski "tigri", bilo v preteklosti del tako imenovanih držav Tretjega sveta, ki so zavzemale položaj slabše razvitih držav oziroma držav v razvoju, z nizkimi dohodki na prebivalca in pomanjkljivo infrastrukturo in znanjem. V želji po vključevanju kapitalističnih in komunističnih elementov v družbo, so se gibale med kapitalističnim Zahodom in blokom Sovjetskih držav, ki so imele še posebno močan vpliv na ozemlju obravnavanih "tigrov". Na koncu 60-ih in na začetku 70-ih let prejšnjega stoletja, pa je prišlo do preobrata v dokaj homogenem prostoru. Prišlo je do oblikovanja »*novoundustrializiranih držav*« (Janša, 2001, 4), katerih skupna značilnost je bil ogromen porast izvoznega deleža industrijskih proizvodov. Tukaj pa spadajo azijskih "tigri" med skupino majhnih, gosto naseljenih novoundustrializiranih držav s hitrim tempom gospodarske rasti.

Zaradi lažje razlage fenomena novoundustrializiranih držav, se je uveljavilo ločevanje dveh vidikov in sicer primerjalno-statističnega ter dinamičnega vidika. Primerjalno-statistični vidik uvršča med novoundustrializirane države vse tiste države, ki so se intenzivno razvile v industrijske države po drugi svetovni vojni – sem sodi Japonska. Pojem novoundustrializirane se nanaša na ločevanje "starih" – pred vojno industrializiranih in "novih". Drugi vidik pa je dinamični vidik, ki v ospredje postavlja globalni vidik razvoja, saj pojmuje novoundustrializirane države kot dejavnike spremembe strukture svetovne produkcije, ki daje poudarek mednarodni delitvi dela. Spremembe strukture se nanašajo na vrsto zgodovinskih gibanj, ki so za zasnovanje produkcije uporabile opuščanje njenih osnov, oziroma primarnega sektorja, kjer so se številne države v razvoju izkazale kot konkurenčnejše.

Kot vsak nov pojav, oziroma spremembo, je potrebno definirati tudi pojav azijskih "tigrov", ki so v 60. in 70. letih predstavljali eno izmed skupin novoindustrializiranih držav. Vendar je pri takšnem pojavu težko definirati enotne kriterije, ki bi točno opredeljevali razvoj in pojmovanje obravnavanih držav – Hongkonga, Južne Koreje, Tajvana in Singapura. Na podlagi predlogov različnih kriterijev, ki so poudarjali dinamičnost razvoja in ne kakovosti razvoja teh držav, je OECD razvila tri kriterije, na podlagi katerih lahko neko državo v razvoju razvrstimo med novoindustrializirane države:

- hitra rast absolutne ravni zaposlenosti in industrijske zaposlenosti v celotni zaposlenosti
- naraščajoči delež posamezne države v celotnem svetovnem industrijskem izvozu
- hitra rast BDP-ja na prebivalca

(Chowdhury, 1993 str.3)

Ker pa ta razdelitev še vedno ni upoštevala kakovosti razvoja, so se obstoječi kriteriji dopolnili in tako lahko neko državo v razvoju uvrstimo med novoindustrializirane države, če zadostuje naslednjim merilom:

- koeficient varčevanja (savings ratio) mora biti vsaj 15%
- BDP na prebivalca mora znašati vsaj 1000 USD
- 20% delež industrijske proizvodnje v BDP-ju in zaposlenosti
- delež HDI (human development index) mora znašati vsaj 0,75

HDI predstavlja merjenje življenjske ravni, oziroma splošnega blagostanja v posamezni državi. Uveden je bil leta 1960 v okviru programa United Nations Development. Program vključuje življenjsko dobo prebivalstva, kupno moč države in pismenost prebivalstva. Štirje kriteriji so ključni pri uvrščanju držav v razvoju, saj mora posamezna država zadostiti vsem štirim, pri čemer morajo biti posamezni kazalci le-teh v trendu naraščanja. (Chowdhury, 1993, 4)

In če na kratko skušam prikazati, katere so skupne značilnosti oziroma elementi ekonomije azijskih "tigrov";

- kot prvo lahko poudarim izrazito usmerjenost ekonomije v izvoz. Obravnavani štiri "tigri" nosijo skupno značilnost – majhen domači trg, ki se zlahka zasiti in ne ustvarja več prihodkov. Obravnavani tigri tako spadajo v tisto skupino novointustrializiranih držav, ki ne morejo razviti dovolj močne industrializacije zgolj ob usmeritvi na domači trg. Za "tigre" je značilna povezava z mednarodno menjavo in proizvodnjo za izvoz, saj so to manjše države z majhnimi trgi, ki so po zasičenosti domačega trga prestrukturirali gospodarstvo, v smeri zadovoljevanja potreb mednarodnega trga.
- sodelovanje na mednarodnem trgu pomeni za proizvajalca zunanjo kontrolo in zahtevnejše tržne razmere, ki zahtevajo visoko disciplino proizvajalca, nenehno vlaganje v proizvodna sredstva, tako posodabljanje opreme, kot izobraževanje delovne sile.
- izvozna usmerjenost azijskih "tigrov" pomeni za državo manjša nihanja v ključnih cenovnih spremenljivkah – obrestnih merah in menjalnih tečajih. To posledično omogoča hitrejšo rast BDP-ja in višje razmerje med deležem investicij in varčevanja. Na tem mestu pa se kaže tudi vpliv politike na oblikovanje ekonomske politike države, ki z vladnimi ukrepi, kot so na primer visoke obdavčitve, manjša domačo porabo.
- želja po intenzivnem sodelovanju na mednarodnem trgu terja od države pripravo dobrega izobraževalnega sistema. Ta naj bi izobrazil visoko usposobljen kader, ki bo mednarodno konkurenčen. Za azijske tigre je značilen prehod iz poklicnega izobraževanja delovne sile, katerega prvotni namen je bila zadovoljitev potreb delovno intenzivne industrije s cenovno ugodno, a vendarle učinkovito delovno silo, v visoko izobraženo delovno silo, ki je temelj kapitalno intenzivne industrije.
- poceni delovna sila, ki je omogočila konkurenčnost gospodarstva je pogojena tudi z agrarno reformo kjer so azijski "tigri" posegli po »egalitarizmu kot obliki agrarnih reform« (<http://www.adb.org/Economics/pdf/Labor-Markets-in-Asia.pdf> 10.11.2005). Značilna je odsotnost veleposestnikov, saj so se znebili tega razreda s pomočjo zemljiške reforme, po kateri je zemlja pripadla kmetom. Ker pa je država odkupovala pridelke po nizkih cenah, je to pomenilo množične bege iz vasi v mesta in tako oblikovalo delavski razred kot poceni delovno silo.

Azijski "tigri" so izreden predstavnik uspešnosti izvozne ekonomije, saj so dokazali močno povezavo med mednarodno menjavo in usmerjenostjo proizvodnje v izvozne produkte, ki omogoča hitro ekonomsko rast in napredek držav. To potrjujejo tudi ekonomski kazalci, saj so države uspele v dveh desetletjih povečati stopnjo varčevanja (savings ratio) iz 10% na 30%. Stopnja rasti BDP-ja je na začetku razcveta, v sredini 60-ih let, rasla kar s 7% letno stopnjo v primerjavi z že razvitimi industrijskimi državami, ki so dosegale zgolj 2,4% stopnjo rasti. Dolgoročno je to za azijske "tigre" pomenilo, da jim je uspelo v slabem desetletju podvojiti dohodek na prebivalca in s tem izboljšati življenjski standard držav. (glej Chowdhury, 1993, 7)

Na podlagi tega lahko razumemo hitro rast azijskih gospodarstev na dva načina. Na eni strani je pomembna prej omenjena visoka stopnja varčevanja in investicij (savings and investment ratio). Na drugi strani pa je pomembna tudi večja uporaba znanja, ki pomeni višjo rast skupne produktivnosti dejavnikov. Gre torej za dva dejavnika, ki jih lahko opredelimo kot »teorijo akumulacije« in, za azijske "tigre" precej pomembnejša, »teorijo asimilacije« (Nelson, 2000, str. 2). Teorija asimilacije pomeni za azijske "tigre" hitro tehnološko učenje (izboljšave in inovacije) ter podjetništvo. Predpostavka, da akumulacija fizičnega in človeškega kapitala predstavlja bistvo uspeha "tigrov", ni pravilna, saj v resnici predstavlja le tretjino vseh dejavnikov. Najpomembnejši so načini uporabe znanja, ki se opirajo na znanje domačih in tujih strokovnjakov, ki se prenašajo v proizvodnjo.

Še vedno pa nisem odgovorila na vprašanje, zakaj so se azijski "tigri" sploh začeli tako močno razvijati. Ključno vlogo pri tem je igral ameriški imperializem, oziroma njegovi geo-strateški in geo-ekonomski interesi. Amerika si je izbrala Japonsko kot svojo imperialistično partnerko v Aziji. Pridobitev Japonske je zanje pomenil način osvojitve Vzhodne Azije, konkretneje pridobitev ekonomske in vojaške nadvlade na tem območju, ki pa je hkrati prinašala velike zasluge. Rezultat tega je bila t.i. hladna vojna, ki je spodbudila liberalna gibanja v Vzhodni Aziji in dala podporo državam, ki so sledile politiki Zahoda (npr. Tajvan in Južna Koreja). Izrazito so se povečali dotoki investicij in subvencij, kar je povzročilo visoke stopnje rasti v državah in njihov lahek dostop do ameriškega in japonskega trga. Iz tega je nastala nekakšna oblika soodvisnosti, kjer pa je

imela Amerika še vedno nadvlado zaradi finančne premoči. Po drugi strani pa je bila odvisna od poceni delovne sile in surovin. Imperializem, ki ga je uvedla Amerika, je močno determiniral gospodarsko strukturo v tem delu sveta, ki je še danes močno odvisna od potreb držav Prvega sveta. (Ploj, 2001, 3-5)

Glavna zasluga za uspeh azijskih "tigrov", je uskladitev ključnih dejavnikov ob manjših ali večjih intervencijah države, kar bom podrobneje predstavila v nadaljevanju. Uskladitev domačih investicij in rast človeškega kapitala je zviševala stopnjo varčevanja in omogočila počasno rast cen. Poleg ekonomskih dejavnikov - varčevanja, investicij, tržnih sil, človeškega kapitala, je tu igralo pomembno vlogo kulturno ozadje, z močnim vplivom konfucianizma, ki predstavlja temelj organizacije družb.

In vendar se na tem mestu pokaže kritika ekonomske politike. Izredno visok delež je tistih ljudi, ki še vedno živijo v revščini, kljub konstantni gospodarski rasti, ki je v povprečju višja za dva do šest odstotkov od svetovne. Tako močno gospodarsko rast uspeva azijskim "tigrom" dosegati zaradi t.i. »socialnega dampinga«.

Tabela 2.1.1.: Kazalci gospodarskega razvoja (1965-1996)

Država	BDP/prebivalca	Povprečna letna stopnja rasti BDP/prebivalca	Povprečna letna stopnja rasti BDP/prebivalca	Povprečna letna stopnja rasti BDP/prebivalca
	1994	1965 – 1985	1985 - 1994	1995 - 1996
Hongkong	20.950	6.1	5.3	4.1
J. Koreja	10.330	6.6	7.8	7.0
Singapur	21.900	7.6	6.1	5.8
Tajvan	14.630	6.6	6.8	4.8

Opomba: BDP v USD, po metodi paritete kupne moči.

Simboli: BDP = bruto domači proizvod.

(Vir: Gardner v Ploj, 2001, 14)

Tabela 2.1.2.: Različni pokazatelji gospodarske uspešnosti štirih azijskih tigrov v obdobju med leti 1965-89

Država	Prebivalstvo 1989 (v mio)	BDP na preb. 1988 v USD	Povp. letni doh. na preb. 1965-89 (%)	Povp. letna stopnja infl. 1965-89 (%)	Povp. letna stopnja nezap. 1971-89 (%)	Delež v svetovnem BDP 1986/1965b
Hong Kong	5,8	9,23	6,3	7,6	3,4	2,07
J. Koreja	42,4	3,53	7	11,7	3,9	4,45
Singapur	2,7	9,1	7	3,3	3,9	2,22
Tajvan	20	4,96	7	6,8	1,8	3,63

Opomba: b=% BDP

Simboli: BDP = bruto domači proizvod.

(Vir: Chowhury v Janša,2003, 5)

2.2. VLOGA AZIJSKIH "TIGROV" V SVETOVNEM POMENU

Kot že velikokrat omenjeno, je za azijske "tigre" značilna ekstrovertirana ekonomska politika - izvozna politika, ki skuša zadovoljiti kupce v visoko industrializiranih državah. Kot osnove, oziroma ključne predpostavke, razvoja ekonomske politike, so sprejeli ideje progresivizma, zavračali omejitve socialističnega gospodarstva in državno kontrolirane politike. Model ekonomskega razvoja, ki ga je oblikovalo sedem članic azijskih "tigrov", predstavlja model, ki ga posnemajo ostale države tega območja, in še pomembneje predstavlja smernice razvoja, ki vplivajo na delovanje svetovne ekonomije.

Prvotni zagon nove ekonomske politike je bil odvisen od posojil in donacij s strani drugih držav in denarnih fondov. Vendar so države kmalu prešle stopnjo odvisnosti in se same usmerile v intenzivno politiko izvažanja kapitala končnih produktov in tehnologije.

2.3. KRIZA AZIJSKIH "TIGROV"

Uspehi azijskih tigrov so bili navidezno neuničljivi, dokler ni prišlo do krize leta 1997. Ta je bila pogojena z rastjo cen surovin, dela in končnih produktov. Deflacija v Aziji je pomagala ohranjati nizko inflacijo v ZDA. Prvi znaki krize so se pojavili, ko je tajska vlada morala zamenjati denarno valuto *bahte*. Strah pred padcem valut se je nato razširil tudi na območje Malezije, Indonezije in Filipinov ter tudi na področja z močnejšo ekonomijo, kot sta bili Koreja in Hongkong. Hitra širitev krize je bila pogojena z dejstvom, da so vsa omenjena gospodarstva delovala na principu nizke inflacije, odprte ekonomije, visokih varčevalnih deležev, nizkih stroškov produkcije, ki so omogočali hitro rast in ekonomski napredek, ki je pritegnil tuje investitorje. Rast azijskih ekonomij je bila vezana na dolar in zato še zanimivejša za tuje vlagatelje, ki so vlagali ogromno denarja, predvsem v nepremičnine. Projekti povezani s tem, pa so bili eden izmed glavnih razlogov za nastanek krize. Po ponovni okrepitvi dolarja sredi 90. let, so postala azijska gospodarstva manj konkurenčna, kar je bilo povezano z dejstvom, da njihove ekonomije niso rasle v »tandemu z rastjo dolarja« (Young, 2000,2). Domača ekonomija ni bila več konkurenčna na področjih, kjer si je v času deflacije pridobila tržne deleže. Padeč valute je pomenil padeč cen nepremičnin, kar je pomenilo za banke slaba jamstva za kredite. K temu je pripomoglo dejstvo, da je bil v teh državah izredno slab nadzor nad finančnimi sistemi, nenadzorovana posojila politično dobro povezanim podjetjem ter slab krizni menedžment. Iz tega je bilo razvidno, da so ekonomijo vodili (politični) konglomerati, ki so bili dobitniki večine posojil in s tem rušili konkurenčno industrijsko strukturo.

Prvi poskusi reševanja azijske krize so bili v rekapitalizaciji, ki je temeljila na finančni pomoči s strani bogatejših držav in mednarodnih agencij. To je pomenilo ublažitev krize posojil in omogočilo finančno pomoč manjšim in srednje velikim podjetjem. Japonska, Južna Koreja, Tajska, Indonezija in Malezija so ustanovile azijsko verzijo ameriškega sklada (US Resolution Trust Corporation), s pomočjo katerega so ukinile ali preoblikovale velike industrije, ki so jih bremenila ogromna posojila. Skladno s tem se je zmanjšalo tudi število bank, v Indoneziji z 200 na približno 40 do 50 bank, ki so lahko tudi 100% v tuji lasti. Dober primer ponovnega zagona je Tajska, ki se je usmerila predvsem v avtomobilsko industrijo in elektroniko. Malezija pa se je odločila za

strategijo močnega nadzora nad valuto in delnega odpisa dolgov, zato da ji ni bilo potrebno posegati po sredstvih Mednarodnega denarnega sklada.

Napovedi za nadaljnji razvoj so optimistične, kljub še prisotnemu nihanju nepremičninskih cen. Poudarek se namenja predvsem manjšim podjetjem, ki so si že opomogla, medtem ko so veliki konglomerati še vedno v krizi, oziroma počasneje lezejo iz nje. Drug problem, ki ovira hitrejšo obnovitev, je izguba zaupanja tujih vlagateljev, ki azijskih "tigrov" ne vidijo v tako obetajoči luči. K ponovni pridobitvi zaupanja bi lahko pripomogla oblast s finančnimi in političnimi reformami, ki bi predvsem naredile mnogo bolj transparente bančne sisteme, ukinile politično podkrepljena posojila in odprle domače banke tujim bankam, ki s seboj prinašajo tujo tehnologijo, interno preglednost in eksterni nadzor. Strukturne reforme so nujno potrebne za povratek med vodilne ekonomije, ki bodo konkurenčne na tujih trgih. (glej Young, 2000, 5-7)

In danes? Stanje se stabilizira s pomočjo strategij Mednarodnega denarnega sklada, ki stremijo k finančni stabilnosti. Reševanje krize se je usmerilo tudi v reševanje družbenih posledic, ki jih je pustila kriza – brezposelnost, zmanjšanje sredstev za zdravstvo, opuščanje šolanja. Kriza je najbolj prizadela urbano prebivalstvo, medtem ko so ruralni deli, predvsem pridelovalci hrane, ohranili dokaj dobro stanje. Naloge vlad so zagotavljanje dovolj velikih sredstev za nemoteno delovanje vseh socialnih programov in nenehno spremljanje razmer revnejših prebivalcev, katere krize prizadenejo najbolj. Vse prilagoditve naj bi temeljile na vključevanju mednarodnih standardov v programe obnove in zagotavljanje transparentnosti delovanja teh programov. Ključ do obnove gospodarstva leži v istočasnem reševanju družbenih in ekonomskih problemov, katerih rešitev ni enkratno dejanje.

3. ZNANOST IN TEHNOLOGIJA: ZNANSTVENO PUBLICIRANJE V AZIJI

Znanost in tehnologija je pri nastanku fenomena azijskih "tigrov" igrala pomembno vlogo. Pri tem je potrebno vedeti, da se ta znanstveni dejavnik razteza preko vseh nivojev; od laične do aplikativne in razvojne znanosti. Pogosto se uspeh v azijskih "tigrjih" veže na ozki segment novih tehnologij. Želela bi pokazati, da je pomembna temeljna znanost, saj se tudi na področju znanstvenega publiciranja kaže močna povezava med ekonomskimi kazalci in količino znanstvenih publikacij, ki izidejo v neki državi. Pomen znanstvenega védenja se je korenito spremenil v drugi polovici 20. stoletja, ko je prišlo do poudarjenega pomena znanosti in njene povezave s pospešenim gospodarskim razvojem. To je pomenilo večjo količino sredstev, ki sta jih država in industrija namenjala za znanstveno raziskovanje, kot temelj kakovostnega publiciranja. Raziskovalna dejavnost si je s tem utrdila položaj nosilca družbenega napredka in moči ter postala ključni dejavnik sprememb v okolju.

Znanstvena dejavnost je sedaj del interaktivnega odnosa med njo samo, industrijo in državo, oziroma politiko, ki narekuje smernice razvoja. Zlasti je pomembna uporabnost znanosti, oziroma njena aplikativnost v industrijske procese. Med prej omenjenimi področji poteka nenehen dialog, ki omogoča »*interdisciplinarno reševanje problemsko usmerjenega tipa raziskav*« (Mali, 2002, 66).

Čeprav se je na začetku kazala težnja po neomejenem financiranju znanstvenih raziskav in publikacij, se je to s hladno vojno nehalo. Sredstva, ki so se namenjala, so bila podeljena na podlagi strogih kriterijev. Raziskovalec je primoran tako predstaviti namen raziskovanja in podati čim več informacij, hkrati pa mora biti sposoben tržiti svoje dosežke, ki mu zagotavljajo nadaljnje raziskovanje. Zato je prišlo do preobrata v znanosti, intelektualni motiv oziroma želja po znanju ni bila več primarni motiv vsakega raziskovalca. (glej Mali, 2002, 59-64).

V nadaljevanju bom prikazala pomen Kitajske in Japonske, ki že sami po sebi predstavljata znanstveni fenomen. Njuna vloga na področju znanosti, kar zadeva azijske "tigre", narašča.

3.1. KITAJSKA

Če se osredotočim konkretno na primer znanstvenega raziskovanja v Aziji, lahko danes vzamemo Kitajsko kot vzorčni primer iz naslednjih razlogov; postaja svetovna znanstvena sila, ki bo, tako napovedujejo nekateri strokovnjaki, kmalu konkurirala ZDA in Evropi. Skladno s tem njen vpliv na skupino azijskih "tigrov" narašča. Na podlagi statističnih podatkov, ki prikazujejo približno 10% letno rast, je največja in najhitreje razvijajoča se država. Znanstveno raziskovanje in publiciranje se na Kitajskem deli v tri faze:

1. faza od leta 1911 do leta 1949

V tem obdobju je Kitajska začela razvijati znanstveno raziskovanje in izobraževanje, ki pa je bilo predvsem omejeno na področje matematike, fizike in določena področja kemije in biologije. Ta področja so imela tudi najvišji delež znanstvenih publikacij, ki pa so bila pretežno prevodi tujih del, zlasti zahodnih avtorjev. Delež domačega znanstvenega publiciranja je močno zaostajal, poleg tega pa pogosto ni dosegal primerne ravni kakovosti. Kljub temu je imel pomembne učinek na znanstveno izobraževanje, saj je preko prevajanja tuje literature "zahodna" znanost postala dostopna za mnoge študente, ki so se kasneje izobraževali v ZDA. (glej Phua, 2001, 59)

2. faza od leta 1949 do leta 1966

Leta 1949 so na oblast prišli komunisti, ki so dajali poseben pomen t.i. čisti in aplikativni znanosti. Tu se je kazal predvsem vpliv takratne Sovjetske zveze, saj je do leta 1961 bila večina knjig prevedenih iz ruščine. Dominantne veje so bile matematika, fizika in nekatera področja inženiringa, ki so imele visoko kvalitetne publikacije, te pa so bile dostopne širši skupnosti.

Po letu 1949 se je na Kitajsko vrnilo tudi mnogo strokovnjakov, ki so odšli v tujino, predvsem v ZDA. Ti so imeli poseben pomen pri izobraževanju prihodnjih generacij in velik vpliv v raziskovalnih smernicah. Znanstveno-raziskovalna dejavnost na Kitajskem je doživela izreden napredek med leti 1950 in 1960. V tem obdobju so znanstveniki zgradili atomsko in vodikovo bombo ter intenzivno preučevali genetsko sestavo. Napredek v raziskovanju in razvoju je pridobil naklonjenost oblasti, ki je zlasti spodbujala nastajanje literature v kitajskem jeziku. (glej Phua, 2001, 59)

3. faza od leta 1978 do danes

Konec druge faze je pomenil prihod t.i. kulturne revolucije, ki je predstavljala zavoro za raziskovanje, še posebej vojaško, in za razvoj univerz, ki so bile suspendirane. Raziskovanje je bilo praktično ustavljeno, njegov ponovni zagon pa je skušala vlada sprožiti s pomočjo t.i. »*opening-up policy*« (Phua, 2001, 60). To so bili vladni ukrepi, ki naj bi modernizirali državo s pomočjo ekonomske, znanstvene in izobraževalne politike.

Pomembno je tudi dejstvo, da se veliko število kitajskih študentov udeležuje dodatnega izobraževanja v ZDA in tam tudi pogosto ostanejo. Analize so pokazale, da je približno 80.000 kitajskih študentov in strokovnjakov v ZDA, kjer zasedajo visoke položaje, tudi na prestižnih univerzah.

Razlog je možno najti v nizkem deležu sredstev, ki le počasi narašča. Sredstva, ki so namenjena za znanstveno raziskovanje in izobraževanje, so v primerjavi z zahodnimi zelo omejena. Vendar se trendi naraščanja v zadnjih nekaj letih izrazito spreminjajo. Kitajska se tudi na področju temeljne znanosti spreminja v svetovno velesilo. To se, kot sem že dejala, kaže skozi njeno publicistično znanstveno moč. V zadnjih dvajsetih letih se močno razvila "domača" publicistična dejavnost, zlasti v okviru hiše Science Press, ki ima širok program publiciranja. Strokovne publikacije so omejene na strokovne kroge, publikacije za laike pa se niso uveljavile, predvsem zaradi prevladujoče tržne ekonomije.

In če na hitro povzamemo, lahko razberemo, da Kitajska namenja veliko pozornost znanstvenemu raziskovanju in tehnologiji, vendar so sredstva, ki jih namenja, še vedno nezadostna za potrebe napredka. Literatura, ki je na voljo, je predraga in zato pogostokrat

nedostopna. Večji poudarek bi morali nameniti t.i. popularni literaturi, ki bi bila širše dostopna. Poleg tega bi morali zmanjšati razkorak v kvaliteti, med publikacijami na lokalni in mednarodni ravni. Prvim bi morala dati vlada več (finančne) spodbude, kakor jo daje sedaj tistim, ki objavljajo v tujih revijah. (glej Phua, 2001, 60).

3.2. JAPONSKA

Japonska sodi med države z najmočnejše razvito raziskovalno dejavnostjo in znanstvenim publiciranjem. Podlaga za to je bilo "uvažanje" relevantne znanstvene literature v nemškem in angleškem jeziku, med leti 1920 in 1950, predvsem z matematičnega in fizikalnega področja. Številna pomembna dela, med njimi tudi dela s področja kvantne mehanike, so prevajali v japonski jezik in s tem močno vplivali na razvojne smernice raziskovalne dejavnosti. Pomembnost japonskega znanstvenega raziskovanja in publiciranja za obravnavane azijske "tigre" lahko navežemo na dejstvo, da so bile države v času druge svetovne vojne pod japonsko nadoblastjo in so tako prevzele številne značilnosti japonske ureditve, zlasti raziskovalnega sistema.

Drugi pomemben razlog pa je obstoj trga, kjer se lahko tovrstna literatura prodaja. Dokaz za to so številne publikacije, tudi v angleškem jeziku (*Journal of Applied Physics*, *Earthquake Engineering*) ter pridobivanje ugleda številnih znanstvenikov, ki objavljajo v tujih znanstvenih publikacijah. Kvaliteta domačih znanstvenih publikacij je razvidna tudi iz števila prevedenih člankov in del v angleški jezik, ki so bili sprva namenjeni za avstralsko tržišče, vendar so pridobili svetovni ugled. (glej Phua, 2001, 60).

Pri obravnavi znanstvenega raziskovanja je potrebno razumeti, da so znanstvene skupnosti velike in imajo veliko število kvalitetnih znanstvenikov, ki pogosto ne morejo izkazati svojega potenciala, zaradi omejitev finančnega proračuna raziskovalnih organizacij. Le-te omejujejo številčnost in kvaliteto raziskovanj, posledično pa tudi uveljavitev kvalitetnih prispevkov v tujini. Ker je večina znanstvene literature v angleškem jeziku, morajo čim več domačih znanstvenih dognanj objavljati prevedenih v tuje jezike in jih tako približati tujim znanstvenim skupnostim. Po mnenju dr. Phua naj bi

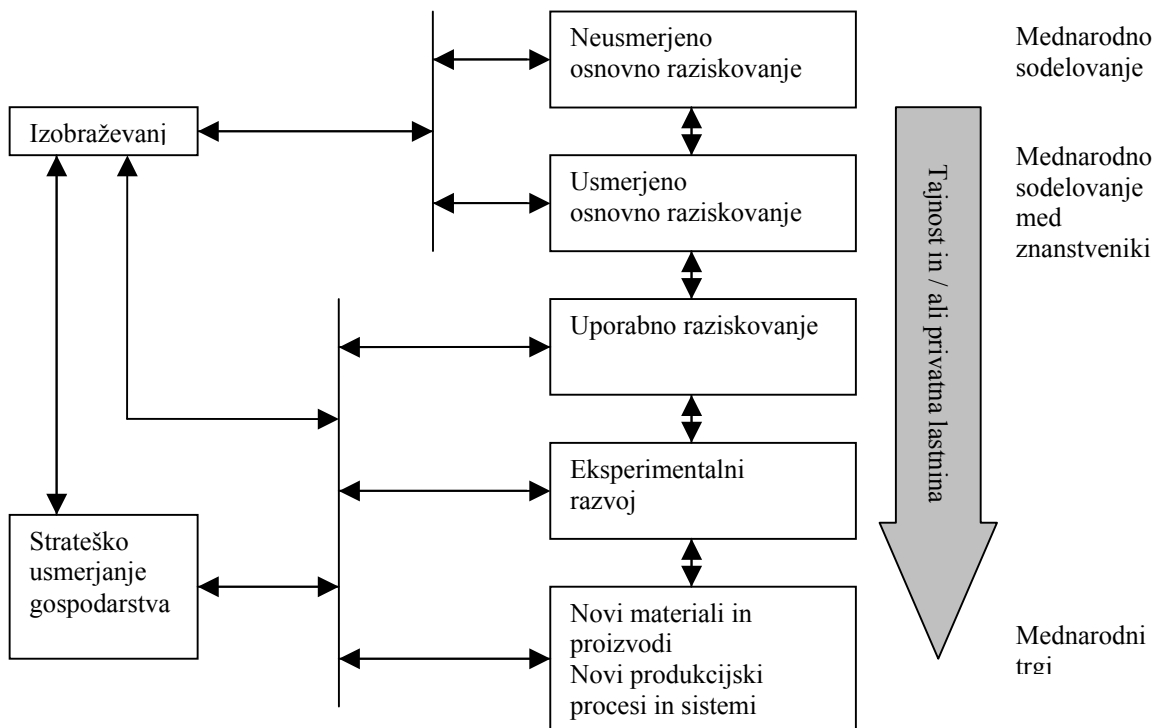

na tem mestu glavno vlogo igrala krovna organizacija za znanstveno publiciranje na azijskem območju, ki bi pomagala zagotavljati finančna sredstva za publiciranje, tako strokovne literature za znanstvenike, kot priprave kvalitetnih učbenikov za osnovno in srednješolsko mladino.

3.3. RAZISKOVALNO – RAZVOJNI SISTEM V POVEZAVI Z MEDNARODNO KONKURENČNOSTJO

Za manjše države je značilno, da nimajo velike mase domačih znanstvenikov, ki so se tako prisiljeni povezovati z mednarodno skupnostjo. Ključnega pomena je ohranjanje uporabnosti znanstvenega raziskovanja, ki mora poudarjati nacionalno uporabno vrednost in hkrati zagotavljati stike z mednarodno skupnostjo, ki je vir napredka in novosti. Prav mednarodno sodelovanje omogoča izpeljavo številnih projektov, ki jih država sama ne bi mogla financirati. Za majhno državo to pomeni pridobitev znanstvenega in tehnološkega potenciala, ki pomaga pri uvozu in uporabi ključne tehnologije. Maksimalna uporabnost raziskovanja je pogojena z zmožnostmi domače industrije, pri uporabi novih tehnologij in materialov. Prav zaradi tega mora biti *»strateško usmerjanje gospodarstva, in še posebej nacionalna znanstvena politika, zelo previdno glede izbire področij, kjer naj bi potekalo mednarodno sodelovanje na podjetniški in nacionalni ravni«* (Jaklič, 1994, 134). Programi naj bi se osredotočili na tehnologije, s pomočjo katerih bi izboljšali nacionalne industrijske infrastrukture in zmožnosti. Naloga države je, da zagotavlja osnovno raziskovanje, interes podjetij pa mora biti usmerjen v uvajanje programov uporabnega raziskovanja. Kot bo razvidno pri nadaljnji obravnavi azijskih "tigrov", je vpeljevanje novih tehnologij ključno pri vzdrževanju konkurenčnosti azijskega gospodarstva. Tisti "tigri", ki si lahko privoščijo lastno raziskovanje, delujejo v smeri implementacije domače tehnologije s tujimi izboljšavami, npr. Južna Koreja, ostali pa temeljijo na vpeljevanju tuje tehnologije, ki prihaja v gospodarstvo v obliki tujih investicij, npr. Singapur. Vendar o tem nekoliko kasneje.

Tabela 3.3.1: Raziskovalno – razvojni sistem

(Vir: Jaklič, 1994, 135)

4. KITAJSKA

In zakaj sem sploh vključila Kitajsko v obravnavo fenomena azijskih "tigrov"? Vpliv kitajske kulturne in religijske tradicije je močno prisoten na celotnem ozemlju južne in jugovzhodne Azije in kot tak predstavlja ogrodje družbenega razvoja sleherne države, še posebej v nadaljevanju obravnavanih azijskih "tigrih". Prav ta močan vpliv me je spodbudil k temeljitejši družbeno-ekonomski in politični analizi, ki omogoča potegnitev vzporednic z razvojem "tigrov".

Kitajska se ponaša z bogato kulturno tradicijo, ki se je razvila na podlagi raznovrstnosti ogromne pokrajine. Oblast so v preteklosti nosile mogočne dinastije, ki so krojile odločitve v deželi in, kljub bogati kulturi, zatirale vsakršne demokratične težnje. Red in nadzor so ohranjale v svojih rokah, po potrebi tudi s silo. Zemljiška razdrobljenost na ogromnem območju je pogosto pomenila, da so oblast v svoje roke prevzemali kar sami zemljiški gospodje, hkrati pa je bila Kitajska skozi zgodovino pod pritiski zavojevalcev.

Danes je Kitajska s svojimi 1,3 milijardami prebivalcev in ogromnim ekonomskim potencialom, ena izmed najhitreje rastočih držav na svetu. Pričakuje se, da naj bi do leta 2020 dosegla enak BDP, kot ga imajo ZDA. Kljub temu pa še vedno ostaja izjemno zaprta država, ki skoraj ne dopušča pritoka tuje kulture ali kakršne koli invazije tujih vrednot. Materializem, potrošniška kultura, svoboda govora, človekove pravice, tako ostajajo pred zaprtimi vrati, ki jih strogo zapira oblast. Politična oblast znotraj socialistične republike, je na eni strani naklonjena svetovni ekonomiji in trgovanju z razvitim svetom, po drugi strani pa zavrača "uvoz" demokratičnih elementov. Preko državnih ukrepov, ki omejujejo in nadzorujejo komunikacijo znotraj države, "ščitijo" svoje državljane pred vplivi zahodnega sveta. Imajo popoln nadzor nad mediji in močno posegajo v ekonomsko politiko. Takšen sistem dela jim ustreza pri vzdrževanju izredno uspešne ekonomske strategije, ki pelje Kitajsko po poti ekonomskega uspeha. Svojih državljanov tako ne približujejo tujim kulturam, promovirajo lastno kulturo in s tem delajo svoje državljane pokorne in se le-ti ne upirajo državnim nadoblastim. Seveda pa na tem mestu ne moremo zanemariti vojaške moči oblasti, ki je s podobnimi navodili in ukrepi - *»Nihče ne sme ovirati napredka čet. Če pride do blokade, lahko vojaki*

uporabijo kakršnakoli in vsa samoobrambna sredstva, ki jih potrebujejo» (Liang, 2001, 370), obvladovala množice. Konkretnije leta 1989, ko je s pomočjo vojaškega posredovanja zatrla nemire v Tiannanmenu.

Kmečko izročilo je izredno močno na Kitajskem, zaradi tega, ker se je vso družabno življenje razvilo najprej na podeželju, velika mesta so se prej kazala kot anomalije v strukturi, saj niso sovpadala z načinom vladanja in organizacijo življenja. Najpomembnejša je bila družina kot celica, v kateri je posameznik preživel življenje. Moč družine je bila izrednega pomena že v preteklosti, utrdila ga je Konfucijeva šola v 5. stoletju, ki je v ospredje postavljala koncept družine, ki je najpomembnejša, posameznik je podvržen zadovoljevanju njenih potreb. Patriarhalna organizacija je priznavala premoč starejših nad mlajšimi, moškega nad žensko. Zaželeni so bili sinovi, kot edini nasledniki, hčere niso imele nobenih pravic. Dekletom je bilo namenjeno delo doma, vzgoja pa je bila povezana s povezovanjem nog, saj so se tako lomile kosti in so ostale noge manjše. To je bilo na eni strani spolno privlačneje za moške, pod drugi strani pa je oviralo gibanje deklet, ki so zaradi tega ostajale tesneje navezane na dom.

Geografska razčlenjenost pokrajine pogojuje razlike med stopnjo razvoja določenega dela, kar še stopnjuje prepad med bogatimi in revnimi. Zgodovina Kitajske se je oblikovala znotraj cesarstva, ki se je kot oblika vladavine ohranilo skozi 25 dinastij. (glej Samide, 1994, 73). Kitajska kultura se je oblikovala že v 5. in 6. st.pr.n.št., z razvojem številnih filozofskih in verskih šole, med katerimi so najpomembnejše konfucianizem in taoizem. Kasneje so na Kitajsko dotekali tudi drugi verski nazori, predvsem budizem in umetniška gibanja. Posebno vlogo ima pri razvoju Kitajske kitajski jezik, oziroma piktografija, ki je Kitajsko zaradi svoje posebnosti ločevala in jo še vedno ločuje od tujih držav, hkrati pa goji izredno etnografsko usmerjene prebivalce. Pisava je tako *»nosilec kulture, ki jo poznamo kot kitajsko*» (Evands-Pritchard, 1980, 287). Ločitev pisanega jezika od govora je za jezik pomenila omrtvitev slovnice in besedišča, kar pa je na eni strani predstavljalo sredstvo za povezovanje ogromnega ozemlja, na drugi strani pa velikansko oviro za napredek, ki so jo šele pred kratkim odstranili z množično pismenostjo. *»Klasična kitajščina je postala ekskluzivna oblika jezika, kjer se je znamenj bilo treba naučiti predvsem kot znake s pomenom in ne kot govor, ker so pomen, ne glede*

na izgovor« (Evands-Pritchard, 1980, 285). Kitajska kultura se deli na t.i. »visoko kulturo« ali t.i. veliko izročilo, ki označuje »leposlovna, umetniška, filozofska, zgodovinsko samozavestna pankitajska kultura elite« (Evands-Pritchard, 1980, 285,286) in na veliko število subkultur, katerih nosilci so ozke literarne skupine, ki so omejene z narečji, ki jih povezujejo v »manjše svetove v velikem kitajskem svetu« (Evands-Pritchard, 1980, 286). Kitajska je igrala ključno vlogo pri implementaciji tujih kultur, zlasti Japonske in obravnavanih azijskih "tigrov". Prav na kitajskem so izumili ali odkrili največ temeljev današnje znanosti (smodnik, svila, tisk, akupunktura v medicini), mnogo prej, kot so jih povzeli ali odkrili v Evropi, že med leti 960 in 1279, v času vladanja dinastije Sung.

Razvoj Kitajske je bil zaznamovan z razvojem državnega uradništva, davčnega sistema, katastra, krepitev nacionalne identitete – dosežkov cesarske Kitajske, ki pa je propadla v času Opijske vojne (1840-1842), kjer je takratna Britanija dobila Hongkong – enega izmed velikih štirih "tigrov". (glej Samide, 1994, 74-77) Začetek 20. stoletja naj bi za Kitajsko pomenil nov začetek, »demokracija, znanost, kapitalizem, socializem in druga zahodna pojmovanja so se naselila v kitajsko življenje« (Evands-Pritchard, 1980, 286). Vendar to ni umirilo notranjih trenj, spori med nacionalističnimi in komunističnimi silami so privedli do prihoda slednjih na oblast in prebeg nacionalistov na enega izmed "tigrov" - Tajvan.

4.1. LJUDSKA REPUBLIKA KITAJSKA

Ljudska republika Kitajska je bila razglašena 1. oktobra 1949 in eden izmed glavnih ukrepov je bila implementacija sovjetskega sistema v delovanje države. Vso zemljo so razdelili med kmete, državni sistem je temeljil na državni lastnini in centralnem gospodarskem planiranju, poudarek je bil na razvoju težke industrije in kmetijskih panogah. Program »Veliki skok« (Samide, 1994, 79) je vodenje države podelil ljudskim komunam, ki so skrbele za proizvodnjo, razdeljevanje, industrializacijo, šolstvo, obrambo (milice) in upravo. Gospodarski katastrofi, ki je sledila, ni pomagala niti kasnejša velika proletarska kulturna revolucija pod taktirko Mao Zedonga, med leti 1966 in 1969. Kitajska si je opomogla šele ob pomoči Denga Xiaopinga, ki je zasedel vodilno mesto v

vladi leta 1973 in začel Kitajsko odpirati v svet z navezovanjem diplomatskih stikov. Liberalnejši pristop je omogočil razcvet literature in umetnosti ter odprl poti komuniciranja kitajskih strokovnjakov z tujimi.

4.2. PREBIVALCI KITAJSKE – HANI

Hani predstavljajo večino kitajskega prebivalstva, ki je bilo prvič šteto šele leta 1982, po siloviti eksploziji prebivalstva. Demografska eksplozija je pomenila znižanje življenjskega standarda, pomanjkanje delovnih mest in slabših možnosti za izobraževanje. Ker pa je na Kitajskem prevladujoča panoga, kljub industrializaciji, še vedno kmetijstvo, pomeni naraščajoče število prebivalstva tudi pomanjkanje obdelovalne zemlje na osebo ali z drugimi besedami lakoto. Delno krivdo za izredno rast števila prebivalstva lahko pripišemo vladnim službam, ki se niso ozirale na opozorila o previsoki rodnosti v 50. in 60. letih.

Rezultat omejevanja previsoke rodnosti je bila politika enega otroka, ukrep sprejet v osemdesetih letih, ki naj bi omejil rast prebivalstva. Ukrepi, ki so jih sprejeli so bili uzakonitev splava, spodbujali so nadzorovanje rojstev in odločanje za kasnejšo starševstvo. Družine, ki so imele samo enega otroka, so bile dodatno stimulirane preko nagrad. Seveda pa je tovrstna politika naletela na negativne odzive, saj je nasprotovala tradicionalnim družinam z večimi potomci, zlasti moškimi nasledniki. Hkrati je spodbudila efekt staranja prebivalstva, oziroma večanja deleža vzdrževanega prebivalstva. To posledično pomeni manj delovne sile, višanje cene le-te in s tem povezano nekonkurenčnost na delovnem trgu.

Etnična sestava kitajskih prebivalcev je podrejena večini – Hanom, ki predstavljajo kar 93 odstotkov vseh prebivalcev vzhodne tretjine dežele. Sedem odstotkov nacionalnih manjšin, katerih položaj ureja dokaj dobra manjšinska politika, pa zavzema ostalo območje Kitajske in se delijo na približno 55 narodov. Hani govorijo kitajščino, le približno polovica jih obvlada formalni jezik, mandarinščino ali severno kitajščino, ki je v bistvu pekinško narečje. Ostali govorijo enega izmed sedmih narečij, sporazumevanje, vsaj pismenim, pa jim omogoča pisani kitajski jezik – pismenke, ki predstavlja že

tolikokrat omenjeno sredstvo povezovanja. Kljub geografski razširjenosti imajo Hani skupni vrednostni sistem, med katerimi je izrazita nacionalna pripadnost, želja po učenju, spoštovanje hierarhije in dostojanstva drugih. Razvit pa imajo izrazit občutek za podjetništvo, ki ga dopolnjuje vestnost pri delu, učinkovitost, delavnost in varčnost. Te lastnosti pa so ključne pri participaciji v industrijski dobi, kar azijski "tigri" dodatno potrjujejo.

4.3. AGRARNA REFORMA

Na razvoj kmetijske dejavnosti je v veliki meri vplivala agrarna reforma leta 1949. Voditelji Ljudske republike Kitajske so razglasili velike posestnike, zemljo pa razdelili med majhne kmete in dninarje. Oblikovali so "petletke", po vzoru Sovjetske zveze, in že znotraj prvega petletnega načrta je država prevzela trgovino z žitom in ustanovila kmetijske zadruge. Že omenjeni "Veliki skok" pa je pomenil reorganizacijo približno 800000 kmetijskih zadrug v 23000 ljudskih komun, ki so združevale v povprečju 5000 gospodinjstev. Kmetje naj bi, po navodilu Komunistične partije, obdelovali svojo zemljo in intenzivno sodelovali pri gradnji namakalnih naprav in tovarn. Ker tovrstne spremembe niso prinesle uspeha, je sledila preusmeritev v "sistem odgovornosti", po katerem so kmetje lahko sami prodali presežek pridelka. Ta program pa je bil v nasprotju z revolucionarno ideologijo komunizma, saj je poudarjal materialne koristi – načelo kapitalizma. Prodaja presežkov na prostem trgu je spodbudila količino pridelave, s tem pa so se povečala tudi državna vlaganja v kmetijstvo, uporabljati so pričeli kakovostnejša semena, zvišale so se državne odkupne cene, razvili so namakalne sisteme na obdelovalnih površinah, ki so se tako razširile tudi v bolj puščavska območja. Vendar na tem mestu predstavlja poseben problem gospodarjenje z vodnimi viri, kjer se kažeta dva ekstrema, pomanjkanje vodnih virov na severu in ogromne poplave v porečjih Rumene reke (Huang He) in Chang Jianga. Država se nenehno bori s poplavami, ki odnašajo nanose puhlice, vendar hkrati dognojujejo riževa polja v spodnjem toku. (glej Samide, 1994, 98-101 in Evands-Pritchard, 1980, 262-273).

4.4. INDUSTRIJA NA KITAJSKEM

Komunističnim kmetijskim reformam so sledile tudi reforme v industriji po vzoru komunističnega režima, katerega se azijski "tigri" tako otepajo. Kitajska industrija je dosegla razmeroma visoko stopnjo razvitosti po revoluciji leta 1949. Leta 1948 je vlada uvedla plansko gospodarstvo, ki je prepustilo uravnavanje proizvodnje blaga in storitev svobodnemu trgu. S pomočjo tega odloka naj bi velika podjetja postala neodvisna od državnega nadzora, izvajala lastni nadzor in oblikovala samoupravo. Ukrepi so se vršili v smeri prehoda od načela storilnosti k načelu enakosti, kot temeljni težnji komunizma, pospeševati so začeli izobraževanje strokovnjakov. Reorganizacija je sledila tudi v oblikovanju podjetij, vlada je dopuščala oblikovanje podjetij pod državnim nadzorom, zasebnih podjetij in podjetja z mešano lastnino.

Industrializacija se je na Kitajskem začela ob pomoči zahodnega vpliva. Gradnja železniških prog je potekala s strani tujih družb, ki so izrabljala rudna bogastva. Lahka industrija se je razvijala predvsem ob obali, medtem ko se je težka industrija razvila v Mandžuriji, s pomočjo japonskega kapitala. Prva petletka (1953-1958) je kot glavni cilj razvijala pospešeno industrializacijo dežele. Država je poddržavila vse tovarne, nato pa s pomočjo finančnega in intelektualnega kapitala Sovjetske zveze, začela razvijati težko industrijo. Posledica tega je bil razkorak med naprednejšim vzhodom in zaostalim zahodom, kljub temu da je vlada skušala vlagati na zahod (odpiranje rudnikov premoga, naftnih polj). Privilegiran položaj težke industrije pa je pustil posledice tudi na industriji potrošniških dobrin in transportu. Ob vzhodni obali so se pospešeno začela razvijati gospodarska območja – delta Chang Jianga, Šanghaj in devet drugih mest, delta Huang Heja, provinci Fuijan in Guangdong in severovzhodna središča težke industrije. Poudarek je bil predvsem na razvoju kemičnih izdelkov, jekla in cementa v preteklosti in petrokemičnih izdelkov danes.

Razvoj gospodarstva in uvajanje sprememb je na Kitajskem močno oteženo zaradi korupcije v birokraciji – problema številnih azijskih držav, ki močno blokira uvajanje reform in pa pomanjkanje strokovnjakov. Moč partijske birokracije je bila lepo razvidna

v osemdesetih letih, ko so pri uvajanju komunističnih reform omejevali vodilne pri izrabi gospodarske svobode.

4.5. VPLIV TUJEGA KAPITALA NA KITAJSKEM

Dotok večjih količin tujega kapitala v kitajsko gospodarstvo je začel po letu 1970, s postopnim odpiranjem Kitajske navzven. Že od samega začetka so si prizadevali povišati delež neposrednih investicij v gospodarstvo, s strani tujih podjetij, in zmanjšati delež tujih posojil, ki so se vlagala predvsem v področja kot so transport, telekomunikacije, energetiko in tehnično okrepitev v srednjih in velikih podjetjih.

Kitajska je tako prešla skozi tri faze absorpcije tujega kapitala:

- Prva faza je potekala med leti 1979 in 1985, ko je kitajska vlada preoblikovala zakone povezane z tujim kapitalom, oblikovala je posebne ekonomske cone, odprla obalna območja in uvedla preferencialne ukrepe za neposredne tuje investicije. S pomočjo tujih posojil je začela istočasno graditi infrastrukturo. V tem obdobju je bil delež tujega kapitala še vedno majhen, pri čemer so dobre dve tretjine predstavljala posojila, preostalo pa direktna vlaganja.
- Druga faza, ki je potekala med leti 1986 in 1991, je predstavljala obdobje stabilne ekonomske rasti deleža tujih prilivov. Vlada je opredelila še dodatne ukrepe v smeri povečanja finančnega priliva iz tujine. Opredelila je posebne ekonomske cone, ki bi privabile tuje investitorje. Delež tujega kapitala se je povečal, kljub ukrepom, ki jih je bila deležna Kitajska zaradi načina reševanja Tiananmenskih demonstracij, vendar je še vedno večinski delež pripadal tujim posojilom.
- Tretja faza poteka od leta 1992 naprej in je zaznamovana s pospešeno ekonomsko rastjo, ki je bila spodbujena z obiskom Deng Xiaopinga na jugu Kitajske.

(glej Jinping v Kwan in drugi, 1998, 294, 295)

Ogromen priliv tujega kapitala na Kitajsko pa presenetljivo ni pustil ogromnih posledic, zahvaljujoč štirim glavnim dejavnikom. Pretežni del kapitala je bil v obliki investicij, ki so povečale domačo produkcijo in povečale izvoz, za razliko od Južne Amerike, kjer je tuj kapital povzročil rast cen nepremičnin, povečano porabo ob kratkoročnih posojilih,

omejeno varčevanje. Drug dejavnik je dejstvo, da je večino kapitala, približno šestdeset odstotkov, prišlo v obliki opreme in materialov, zaradi česar se ni povečala inflacija. K temu je pripomogla tudi močna monetarna politika ter omejitve pri denarnih transakcijah in izmenjavah s tujino. Skupaj stabilizirajo pretoke kapitala in so manj ranljivi za nenadne padce valut. Po pomoč pri ohranjanju stabilnega trga denarja in delnic, se je Kitajska obrnila k tujim finančnim institucijam, katerim pa je postavila zelo stroge omejitve, na katera področja se lahko vključujejo in v kolikšni meri. Predvsem se lahko ukvarjajo s tujim trgovanjem in še to samo na območjih, ki so jim bila dovoljena, npr. leta 1995 trinajst obalnih mest in enajst mest v notranjosti države. Nenehna liberalizacija monetarne politike predstavlja možnost Kitajske k stabilni rasti gospodarstva in konkurenčnosti na svetovnem trgu, kar se je izkazalo za posebno pomembno po azijski finančni krizi, leta 1997. Kot ostale azijske države je Kitajska sprejela vladno vodeno tržno ekonomijo, kjer vodilno silo ekonomske rasti predstavljajo visoke varčevalne sheme. (glej Jinping v Kwan in drugi, 1998, 295-313) »*Kitajska je prešla v tranzicijo od tradicionalne planske ekonomije k socialistični tržni ekonomiji in tranzicijo od ekstenzivne ekonomske rasti (preko povečevanja inputa) k intenzivni ekonomski rasti (z večanjem produktivnosti)*« (Jinping v Kwan in drugi, 1998, 313).

4.6. RELIGIJA(E) NA KITAJSKEM

Zaradi ogromnega vpliva kitajske kulture na širše območje, mnogi pojmujejo Vzhodno Azijo kot območje kitajske civilizacije. Vpliv ni razviden zgolj v civilni organizaciji države, ampak tudi v pravni ureditvi. Zato ne preseneča, da so tamkajšnje države prevzele centralizirano upravno oblast in uradniške ustanove, temelječe na konfucijevski etiki. Verska oblast – konfucijanski duhovniki in ustanove niso presegli posvetne oblasti, imeli pa so močan vpliv med ljudstvom. Prav zaradi tega so bili izredno cenjeni uradniški poklici. To je bilo izrazito predvsem na Japonskem in v Koreji, medtem ko v Tibetu, Mongoliji in Xinjangu niso nikoli sprejeli konfucianizma, ampak so razvijali budizem, saj je vera igrala zelo pomembno vlogo v družbi in politiki. Če pogledamo Tibet, je bila hierarhija urejena na podlagi mreže samostanov, na čelu katerih je Dalajlama, ki je vodil tudi upravljanje Tibeta. Budizem se je razširil tudi na Mongolijo, del Sibirijske in začasno tudi na območje Xinjiang, katerega prebivalci so kasneje prešli v islam. Pravi

tradicionalni tibetanski budizem so začeli izkoreninjati, predvsem zaradi velikega vpliva kitajskega ozemlja in njihove nadvlade.

4.6.1. KONFUCIANIZEM

Konfucianizem (utemeljitelj Konfucij 551 - 479 pr. n. št.) predstavlja nauk, ki temelji na spoštovanju in posnemanju starih in starega. Najosnovnejši nauk, ki ga poudarja je "ljubiti ljudi", kar pomeni sočustvovati z ljudmi in jim v težavam pomagati. Aktivni del tega nauka – načelo Zhong, pomeni pomagati drugim, pasivni del – načelo Shu pa uči, ne stori drugemu, česar ne želiš, da drugi stori tebi (glej Milčinski, 1988, 21). Konfucianizem poudarja strogo ločevanje družbenih slojev, pri čemer predvideva pet vrst odnosov med ljudmi: *»odnos med gospodom in vazalom, med očetom in sinom, med starejšim in mlajšim bratom, med možem in ženo, med prijateljem in prijateljem«* (Rode, 1977, 76). Vsaka družbena stopnja ima svoje pravice in dolžnosti, najvišje mesto zaseda cesar, ki ima edini pravico služiti nebeškemu gospodu Čang-tiju. Tako je posameznik zavezan služiti bogovom svojega sloja, katerega ne sme in ne more zapustiti. Poseben pomen pripisujejo obredom, katerih pravilno opravljanje zagotavlja pravilno delovanje narave, vesolja in prinaša dobrine v letu. Nepravilnosti ali neizvajanje obredov prinaša naravne in družbene nesreče, ali celo izumrtje družine, ki tega ne spoštuje.

Temeljno razlikovanje z budizmom je v tem, da je po Konfucijevem nauku moč moralno živeti le v družini in v družbi. Človek mora težiti k popolnosti, ne zaradi svojega odrešenja, ampak zaradi trajnosti in napredka družine in države. Kaže se nasprotje posameznik – družba, ki se izraža preko nasprotja *»med notranjim občutkom osebne morale in zunanjim izrazom družbene odgovornosti«* (Milčinski, 1988, 25). Konfucianizem predstavlja moralo, ki deluje v prid materialističnemu svetu, saj je koristolovska in utilitaristična, za razliko od budizma, ki išče odrešenje v begu iz praktičnega sveta in iskanju popolnosti v celibatu in samostanskem življenju. S pomočjo izpostavljanja državne morale, je konfucianizem postal državna religija, ki pa zaradi pomanjkanja mističnosti, ki jo daje budizem, ni popolnoma zadovoljil množic. Prav zato pa je konfucianizem prišel v spor z budizmom, ki je zanj preveč individualističen in na trenutke asocialen, zaradi svojega umikanja iz realnega sveta. Konfucianizem se je skušal otresti budizma in taoizma, hkrati pa se je skušala oblast odmakniti od aristokratskih in

družinskih vrednot, ki ne sovpadajo z komunistično ideologijo. (glej Rode, 1977, 76-77). Pokazatelj tega je tudi dejstvo, da je bila opozicija vedno kritična do tradicionalnega vladajočega sistema, preko kritike Konfucijeve filozofije. Zaradi vseh reform in sprememb, ki jih je doživela kitajska družba in njeni sistemi, danes Konfucija ne moremo popolnoma zanikati, pa tudi ne popolnoma sprejeti in ga uporabljati za politične cilje. Po letu 1949, so razbili mit o vladanju po načelih morale, saj je Mao uporabil marksistična načela pri oblikovanju in delovanju nove vlade. »*Državni aparat je torej instrument nasilja in je daleč od konfucijanske dobrohotnosti in dobrote*« (Milčinski, 1988, 58). Zelo očitna kritika je padla na sistem izobraževanja »*Konfucianistični kanon*« (Rendla, 1977, 269), ki je pri Konfuciju temeljila na izobraževanju brez razlik, splošni dostopnosti, nenehnem učenju brez prestanka in neutrudnem učenju drugega. (glej Milčinski, 1988, 56). Mao je zahteval skrajšanje sistematskega izobraževanja, ki naj bi bilo povezano s produktivnim delom. Zavrnil je star sistem učenja iz knjig, ki je bil ločen od realnega življenja. Po njegovem mnenju je boljša tista izobrazba, ki jo posameznik dobi skozi samoizobraževanje in prakso. Konfucija je tako predstavil kot samouka, ki je razvil svoje nauke brez formalne izobrazbe in brez pomoči knjig. Splošne kritike Konfucija so temeljile na spodbijanju patriarhalne dominanc, spoštovanja družbene slojevitosti, zaviranju razvoja države zaradi sledenja nauka o moralnosti. S pomočjo kritike so ustanovili centralizirano in avtoritativno vlado, ki je bila podrejena ideologiji marksizma – leninizma in maoizma, čeprav se Konfucijeve nauki niso nikoli popolnoma opustili. (glej Milčinski, 1988, 58-61).

Tukaj se pojavi vprašanje ali je konfucijanstvo religija ali etika. Kot religijo ga lahko razumemo, če ga pojmuje kot način življenja, ki se odvija okrog človeka. Kot etiko pa ga lahko pojmuje zaradi načel, po katerih živi posameznik, njegovo osebno vedenje in moralni red (glej Smith, 1996, 112-114). Prav etična načela so tista, ki so po mojem mnenju pomembna pri obravnavi azijskih "tigrov". Določanje posameznikovega vsakdanjega ravnanja je ključnega pomena za njegovo delovanje v družbi, ki strmi k doseganju blaginje, v našem primeru gospodarskega uspeha.

4.6.2. TAOIZEM

Precej močan vpliv na Kitajskem ima, konfucianizmu sorodna in hkrati tuja religija, taoizem, ki poudarja, da je stalni vzrok vsega dogajanja in pojavnega sveta Tao (pot), iz katerega vse izhaja in se vrača k njemu. Razvil se je v obdobju filozofov od 6. do 3. stol. pr. n. št., tako kot konfucianizem. Taoizem poudarja razmerje *jin* (žensko) in *jang* (moško), ki določa razmerje narave. Tao predstavlja »*hkrati nebitje ali absolutno kot stalno, toda nedoločeno bistvo, polnost in potencialnost; in bitje ali absolutno kot dinamično in ustvarjalno, toda brez resničnega izčrpavanja energije, saj se vse, kar je ustvarjeno, na koncu svojega razvoja zopet vrne k viru*« (Rode, 1977, 77). Posameznikov cilj je, da išče enotnost, katero lahko doseže preko odpovedovanja vsemu, vsaki želji in stremljenju, odpovedovanja sebi. S pomočjo odpovedovanja ustvarja praznino, ki mu pomaga občutiti neskončno, nedoločeno, ki preveva vse. Taoizem pojmuje civilizacijo kot zlo, ki omejuje posameznika preko nalaganja pravil, zaradi tega je le-ta umetna in je vir vsega trpljenja. Taoizem predstavlja mistični vidik kitajskega religioznega življenja, ki je bolj nagnjen ljudskim koreninam, kot pa bolj aristokratsko naravnani konfucianizem, ki je opredeljeval religijo etike in družbenega obnašanja. (glej Rendla, 1977, 286, 287).

4.6.3. BUDIZEM

V času vladanja dinastije Han, se je konfucianizem uveljavil kot uradni kult vladarske hiše in višjega uradništva, taoizem pa je postal ljudska in nacionalna religija. V tem času se je na Kitajsko začel širiti tudi budizem iz Indije, katerega pa so Kitajci sprejeli kot »*tujo obliko taoizma*« (Rendla, 1977, 296). Med budizmom in taoizmom obstajajo temeljne razlike, med katerimi je pomembnejša pojmovanja jaza, človekove osebnosti. Budisti ne priznavajo človekove osebnosti, človeško telo je minljivo, kakor vse kar je ustvarjeno. Taoisti pa so si prizadevali za nadaljevanje človeške osebnosti, poudarjali so neumrljivost telesa. Imata pa tudi skupne lastnosti, kot je javno čaščenje brez žrtev, poudarjanje meditacije in vaj, post in vzdržnost. Širjenje budizma je bilo delno omejeno zaradi sanskerta, Kitajcem tujega jezika, v katerem je bil budizem zapisan. Posledično so se širitelji budizma omejili na tiste elemente doktrine, ki so imeli podobnost v kitajskem religioznem življenju. Budizem je močno prispeval k obogatitvi kitajskega slovstva z

indijskimi filozofskimi in znanstvenimi deli, ki so jih na veliko prevajali budistični menihi.

Iz tega sledi, da tako taoizem kot budizem poudarjata beg praktičnemu življenju – beg trpljenju. Implementacija taoizma z budizmom je približala taoizem mnogim Kitajcem, ki so ga številni sprejeli kot veroizpoved in pomembnejše, kot način življenja. Budizem in taoizem sta se zlila s kitajskimi šegami in navadami in tako izgubila svojo izraznost. Konfucianizem, ki pa se je že v 11. stoletju preoblikoval v neokonfucianizem, pa si je uveljavil status dominantne religije, saj je doživel reformo na nacionalni ravni. Zato kadar v besedilu govorim o konfucianizmu, je to mišljeno kot neokonfucianizem.

Potrebno je poudariti, da je vera izgubila svoj položaj po letu 1949, ko se je spremenil odnos do vere, ki ni bila več državna. Pričeli so z bojem proti nekaterim verskim skupinam, ki so veljale za protirevolucionarne. Ohranila se je predvsem ljudska religija, ki pa ni imela tako močne strukture, organizacije in privrženecv med elito. Iz tega sledi, da Kitajci niso posebno religiozen narod, močnejše so prisotni običaji in prvine ljudske religije v vsakdanjem življenju, o kateri pa vemo manj, predvsem zaradi pomanjkanja zapisov. To potrjujejo tudi statistike, saj je po podatkih pripadnikov konfucianizma, taoizma in budizma približno 18%, pripadnikov manjših ver približno 2,5%, ateistov 4%, ostali pa so neznane verske pripadnosti (Basilov in drugi, 1991, 138). Vsi zapisi, ki jih lahko prebiramo, so vezani predvsem na privilegiran položaj konfucianizma, taoizma in budizma, ki so bili religija višjih družbenih slojev, takrat bolj pismene skupine prebivalcev.

5. VELIKI ŠTIRJE AZIJSKI "TIGRI" – HONGKONG, SINGAPUR, TAJVAN IN JUŽNA KOREJA

V nadaljevanju diplomske naloge bom skušala kritično-analitično prikazati značilnosti velikih štirih, predvsem tiste elemente njihove kulture in družbe ter ekonomskega razvoja, ki so bili ključni pri hitrem razvoju držav.

5.1. GEOGRAFSKE IN ZGODOVINSKE ZNAČILNOSTI

Kitajska kot država ni šteta med prvotne štiri azijske "tigre", je pa izrednega pomena za razvoj celotnega območja Azije in kot taka pomembna za razumevanje družbenega, kulturnega in gospodarskega razvoja tega območja. Vsaka obravnavana država ima svoje geografske značilnosti, ki jih je vredno predstaviti, saj do določene mere pogojujejo možnosti gospodarskega razvoja.

Hongkong je otok, ki mu pripada tudi ozemlje Kowloon na celini in nekaj manjših otokov, ter t.i. Nova ozemlja. Hongkong predstavlja posebnost, saj je med prvo opijsko vojno, leta 1841, Združeno kraljestvo zasedlo otok Hongkong, a ga je naslednje leto z Nankingškim sporazumom formalno izročilo Kitajski. Po drugi opijski vojni so deli sosednega polotoka Kowloon, s Pekinškim sporazumom leta 1860, pripadli Britaniji. Različna sosedna ozemlja, znana kot Nova ozemlja, je potem 1. julija 1898 Britanija najela od Kitajske za 99 let, najemna pogodba pa je potekla 30. junija 1997. Ozemlje Hongkonga pa je s 1. julijem 1997 postalo *Posebno administrativno ozemlje Ljudske republike Kitajske*. Ker je bilo do začetka opijskih vojn to ozemlje last Kitajske, Ljudska republika Kitajska nikoli ni priznala britanske suverenosti nad otokom. Britansko oblast je Kitajska prvotno dopuščala zgolj iz ekonomske in vojaške premoči, kasneje pa zaradi gospodarskih koristi, ki jih je imela zaradi Hongkonga. Ob predaji ozemlja je Kitajska v deklaraciji obljubila, da na ozemlju Hongkonga ne bo uveljavljala socialističnega gospodarskega sistema in da bo Hongkong, vsaj še do leta 2047, užival visoko stopnjo avtonomije v vseh zadevah, razen na področju zunanje politike in obrambe. Tako je za Hongkonga značilen močan britanski vpliv, predvsem pri državni ureditvi.

Hongkong je površinsko omejen, zato je prisiljen večino hrane, energije in surovin uvažati, kar pa mu zelo olajša njegova geografska lokacija, saj je na stičišču trgovskih poti z vzhodne in južne Azije. Prav zaradi tega se ni razvil kot industrijska država, ampak bolj v smeri razvoja storitvenega sektorja, saj predstavlja stičišče transportnih in komunikacijskih poti. Primat si je zagotovil zaradi nižjih davkov, velikega števila bančnih ter drugih strokovnih storitev in pa naklonjene politike vlade Hongkonga. Pomembna je njegova funkcija finančnega središča, kjer deluje kot posrednik med ameriškim, evropskim in japonskim poslovanjem na borzah. Prav tako so obdavčeni samo določeni izdelki, med njimi so tobak, kozmetika, alkoholne pijače, metilni alkohol, izstopa pa visoka obdavčitev avtomobilov, ki preprečuje njihov uvoz. (glej Janša, 2003, 10).

Druga izmed veliki štirih je Republika Koreja, ki je bolj znana kot Južna Koreja, in je bila ustanovljena leta 1948, njen položaj pa se je zamajal že leta 1950 v vojni s Severno Korejo. Zgodovina Koreje je v glavnem zaznamovana z menjavanjem dinastij in oblikovanjem različnih kraljestev, svoje ime pa je dobila s prihodom dinastije Wang, ki je leta 935 ustanovila kraljevino Koryo. Proti koncu 14. stoletja je oblast prevzel vojskovodja Yi in se ob podpori Kitajske razglasil za kralja. Položaj je ostal nespremenjen do leta 1910, ko so Japonci priključili ozemlje Koreje k svojemu cesarstvu. Njihova kolonizacija se je končala šele z kapitulacijo v 2. svetovni vojni, ko se je Koreja razdelila na dve državi, saj so severni del zasedli Sovjeti, južni pa Američani. Leta 1950 se je začela prej omenjena vojna, ko so severnokorejske čete napadle južnokorejske, spor pa je vključil ZDA, Kitajsko in Združene narode. Severna Koreja je celo zasedla glavno mesto Seul in šele posredovanje ZN je ustavilo severnokorejske čete, ob intervenciji Kitajske. Pat položaj vojne se je rešil s premirjem, ki je dokončno razdelil korejsko ozemlje na dve ločeni državi, med njima pa so vzpostavili demilitarizirano območje – vas Panmunjom, ki je pod nadzorom OZN. Razdelitev je ohranila tudi preteklo politično ureditev in gospodarsko naravnost. Oblikovale sta se dve državi, na eni strani močna komunistična država proti izrazito protikomunistično usmerjeni državi, ki daje poudarek kapitalistični demokraciji.

Tretja izmed štirih držav je Tajvan, otoška država, ki se uradno imenuje Republika Kitajska, vendar je pravo nasprotje komunistični ureditvi celinske Kitajske. Tajvan je predstavnik modernega kapitalizma., kjer cveti zunanja trgovina in s pomočjo tega sodi med štiri azijske "tigre". Ta ločitev se kaže tudi v političnih nasprotjih med vlado v Pekingu in vlado Guomindang v Taipehu, ki vsaka zase trdita, da sta edini legitimni oblasti tako celinske Kitajske kot Tajvana.

Zgodovina Tajvana se začne s kitajskimi naseljenci v 7. stoletju. 1590 so ga dosegli Portugalci, ki so ga poimenovali *formosa* - čudovit, kasneje pa so svoje utrdbe postavili Nizozemci na jugu in Španci na severu območja. Ko je otok pripadel Kitajcem se je začelo intenzivno priseljevanje, avtohtoni prebivalci pa so se bili prisiljeni umakniti v notranjost. S prvo kitajsko-japonsko vojno je Tajvan padel pod japonsko nadoblast, ki je izkoristila otoško lego in njegovo ekonomsko pomembnost. Nova oblast je izvedla zemljiško reformo, kjer je zemlja pripadla kmetom, hkrati pa je pričela z intenzivno infrastrukturno modernizacijo dežele, predvsem gradnjo železnic. Večjo produktivnost kmetovanja so dosegli z obvezno uporabo umetnih gnojil ter boljših vrst semen. Razvoj se je stopnjeval in v času najintenzivnejšega japonskega razvoja, v tridesetih letih 20. stoletja, se je otok še dodatno razvijal. Industrializacija je bila predvsem usmerjena na področje tekstila, kemije, cementa, aluminija in nafte. Tajvan si je tako pridobil položaj najmočnejšega trgovca na tem območju. Japonski vpliv pa ni bil izredno močan samo v gospodarstvu, japonska kultura je nadomestila, ali vsaj skušala nadomestiti kitajsko. Japonci so tako vzpostavili učinkovit birokratski sistem, ki je zamenjal podkupljive kitajske uradnike, razvili so učinkovit izobraževalni sistem, ki z obveznim 6-letnim osnovnim šolanjem in obveznim 3-letnim srednjim šolanjem, zagotavlja 90-odstotno pismenost prebivalstva. Učinkovita infrastruktura in industrija sta zagotovili temelje za nadaljnji razvoj Tajvana. (glej Gliha, 2004, 19).

Singapur je bil tako kot Hongkong v preteklosti pod britansko nadoblastjo. Šele leta 1959 je dosegel neodvisnost in leta 1965 razglasil mednarodno priznano samostojnost. Singapur, oziroma uradni naziv Republika Singapur, predstavlja otoško gospodarstvo, ki že od šestdesetih let dosega zavidljive uspehe. Prvi začetki današnjega Singapura segajo v leto 1819, ko je Singapur postal trgovska postojanka britanske Vzhodnoindijske družbe.

Seveda je ključno vlogo igrala njegova geografska lega in status svobodnega pristanišča. Otok je postal regionalni distribucijski center za evropske dobrine in pa predelovalno središče za surovine, ki so jih uvažali z malajskega polotoka, predvsem kositer in kavčuk. Po koncu Druge svetovne vojne pa je postal tudi britanska vojaška postojanka.

5.5. PREBIVALSTVO

Pri razumevanju prebivalcev azijskih "tigrov" je potrebno razumeti širše dejavnike, ki so vplivali na razvoj njihove kulture in načina življenja. Vpliv kitajske kulturne dediščine je ogromen in je prisoten na vsakem koraku življenja posameznika. Religijska podlaga in temeljne družbene vrednote in norme, zaznamujejo organizacijo vseh štirih obravnavnih "tigrov", tako na ravni posameznika, družine, kot tudi širše družbe. Obravnavane štiri države imajo skupno pomanjkanje življenjskega prostora, ki povzroča stanovanjsko stisko. Ta se je v zgodovini še dodatno poslabšala predvsem zaradi agrarnih reform, ki so gnale brezposelne v mesta v iskanju zaslužka v prvotno delovno intenzivni industriji. Prebivalstvo je v večini primerom heterogeno, sestavljeno iz številnih priseljencev in domačinov. Podrobnejši pregled držav pa bo podal malce več značilnosti prebivalcev "tigrov".

Če pogledamo družbeno stanje Hongkonga ga lahko opišemo kot »*legendarni gospodarski čudež in rezervat starih kitajskih običajev, po kitajski milosti britanska kolonija, predvsem pa dežela brez davkov in carin*« (Samide, 1994, 122). Prav zaradi tega je Hongkong magnet za priseljence, množično priseljevanje je že v 50. letih privedlo do 2,5 milijona prebivalcev in do danes naraslo na dobre 3 milijone. Kaže pa se družbeni problem, ki je stalna spremljevalka sodobnih mest (nekdanjega) Tretjega sveta. Begunci, ki so v sedemdesetih letih gradili Hongkong, se danes naseljujejo v revnih četrtih in barakarskih naseljih okoli mesta. Vendar pa se vsi pomembni dogodki odvijajo v mestu Hongkong, ki predstavlja poslovno in trgovsko središče, grajeno po urbanističnih načrtih, ki so predvidevali gradnjo koristnih stavb, ki pritegnejo pozornost obiskovalca. Zaradi pomanjkanja prostora vse novogradnje rastejo na starejših nizkih stavbah. Na drugi strani pristanišča leži mesto Kowloon, trgovsko in turistično središče, kjer so locirani vsi pomembnejši hoteli, stanovanjska naselja, tovarne in letališče Kai Tak, ki ima pristajalno

stezo podaljšano v morje. Stanovanjska naselja sestavljajo tesno druga ob drugi zgrajene večnadstropne stolpnice, kjer si več družin deli sobo ali dve. Ta stanovanja je zgradila vlada in v njih prebiva velika večina prebivalcev, razen tistih najbogatejših. Veliko število ljudi živi tudi na čolnih v pristaniščih – džunkah, ali pa si najamejo kovinske kletke, ki se nahajajo v poslovnih stavbah ali kjer je prostor. Starodavni način življenja na džunkah in sampanih je ostanek stare Kitajske, kar pa skuša vlada spremeniti, saj nudi podporo tistim, ki so se pripravljene preseliti na kopno.

Popolnoma drugačna slika je na območju Novih ozemelj, ki predstavljajo vir preživetja za celoten Hongkong, saj je na tem območju razvito intenzivno poljedelstvo, ribolov in ribogojstvo ter vodni zbiralniki. To je t.i. zeleni del Hongkonga, saj je le dobra desetina njegovih ozemelj primernih za obdelovanje. Prav tu pa se nahaja duh stare Kitajske, ki se ohranja v vaseh, samostanih in templjih. S poljedelstvom se ukvarja približno desetina prebivalstva, 50 odstotkov ljudi je zaposlenih v industriji, ostali pa so zaposleni v storitveni dejavnosti. Približno 97 odstotkov prebivalcev Hongkonga je Kitajcev, ki so povečini taoistične ali budistične vere.

Prebivalstvo Južne Koreje je izredno homogeno, kar predstavlja posebnost na tem območju. Izjema je etnična skupina približno 20.000 Kitajcev, ki prebivajo pretežno na območju glavnega mesta Seul. Za Korejo je značilna izjemna nacionalna pripadnost, ki jo podkrepljuje enoten korejski jezik. Ta je sestavljen iz mešanice lastne pisave in kitajskih pismenk. Poznajo šest narečij, ki pa imajo medsebojno tako majhne razlike, da ne otežujejo sporazumevanja. Korejska kultura se je razvila na področju kitajskega kulturnega kroga, vendar je ohranila samostojnost. Razmerje med kitajskim vplivom in individualnem razvoju je razvidno predvsem v korejski arhitekturi, saj oboji uporabljajo za gradnjo les, sloga pa sta ostala različna.

Tako kot v doslej predstavljenih azijskih "tigrih", lahko tudi pri Tajvanu poudarimo na močan vpliv kitajske kulture na razvoj družbenih in kulturnih vrednot prebivalcev. Elementi konfucianizma krepijo integriteto posameznika v družbi in zagotavljajo homogeno delovanje vseh družbenih elementov.

Prebivalci Tajvana predstavljajo približno dva odstotka vseh prebivalcev Kitajske. Živijo na ozemlju, ki je veliko kot polovica Irske, vendar je konec decembra 2005 beležil 22.770.383 prebivalcev. Glede na to, da ima Tajvan zgolj slabih 36.000 kvadratnih kilometrov, ga, s povprečno poselitvijo 629 oseb na kvadratni kilometer, precej pesti stanovanjska problematika. Tajvan se, tako kot Hongkong, spopada s problemi nasičenosti mest in pomanjkanjem stanovanj. (glej <http://eng.stat.gov.tw>, 21.1.2006)

Danes naj bi na ozemlju Tajvana živelo približno 250.000 prvotnih naseljencev otoka, ki naseljujejo pretežno odmaknjene strme doline v osrednjem višavju. V času japonske nadvlade je le-ta ustanovila rezervate z omejenim dostopom, kjer še danes prebiva devet povezanih plemen. Ta plemena so bila, z izjemo relativno miroljubnega plemena Jami, bojevita ljudožerska plemena, kar pa je japonska vlada prepovedala. Največja skupina znotraj plemen, ki šteje približno 60.000 članov, so Amiji, ki imajo matriarhalno ureditev, kjer se nasledstvo in dedovanje ureja po materinskem klanu. Ostalo prebivalstvo tvorijo v večini Kitajci, ki živijo predvsem na obalnih ravninah in v njihovi bližini. Domače govornice so številna narečja, večina pa jih obvlada mandarinsko kitajščino, ki na Tajvanu velja za uradni jezik. Verska struktura je naklonjena v prid konfucianizmu, oziroma mešanici glavnih prvin konfucianizma, budizma in taoizma, za katero se je izreklo približno polovica prebivalcev. Nato jim sledijo budisti z 42 odstotki in kristjani z 8 odstotkov. (glej Samide, 1994, 134, 135 in Evands-Pritchard, 1980, 197-200).

Singapur predstavlja heterogeno družbo - mešanico kultur, ki so se preselile na to območje, po ustanovitvi Singapura kot pristanišča Vzhodnoindijske družbe leta 1919. V obdobju petih let je prišlo do množičnih migracij Kitajcev, Malezijcev in Indijcev na to območje. Iz majhnega mesta s 150 prebivalci je število kmalu naraslo na dobrih 10.000. Singapur je sestavni del Indonezijskega otočja in skupno predstavlja dober odstotek njegovih prebivalcev, oziroma 4.351.400 prebivalcev, od katerih jih je 3.553.500 prebivalcev Singapura. (glej <http://www.singstat.gov.sg/keystats/hist/population.html>, 20.1.2006).

Singapur je talilni lonec štirih kultur. Vlada skuša poudarjati identiteto Singapura, večina prebivalcev se pojmuje kot Singapurce, vendar je njihova kultura močna mešanica kultur,

ki so prišle skupaj s priseljenci. Singapur tudi na prvi pogled deluje kot urbanistično homogena enota, vendar lahko v njem najdemo rasno segregirana območja, kot so Kitajska četrt, Arabska ulica in Majhna Indija. Kulturni vpliv je izrazit tudi v arhitekturi Singapura, zlasti britanski način gradnje, medtem kot je vpliv drugih kultur predvsem zaznamovan z religioznimi stavbami, templji, svetišči.

5.2. GOSPODARSKI RAZVOJ

Gospodarski razvoj azijskih "tigrov" temelji na skupnih točkah, katere sem predstavila na začetku. V nadaljevanju pa nameravam na kratko predstaviti stopnje razvoja gospodarstva po posameznih državah, ki je v veliki meri odvisno od tuje pomoči, tako finančne kot tehnološke.

Hongkong, tako kot ostali azijski "tigri", temelji na hitri gospodarski rasti, ki se je pričela z industrializacijo v petdesetih letih in je potekala v dveh fazah. Prvotno je bila usmerjena v intenzivno proizvodnjo tekstila in oblačil, kjer je bil prisoten močan vpliv priseljencev, predvsem njihovo znanje in tržne povezave. Drugi del, v šestdesetih letih, pa je prešel v zadovoljevanje potreb trga razvitih držav, kar je pomenilo prehod od tekstilnih izdelkov na izdelke iz umetnih mas, nato na mikročipe, elektronske naprave. Čeprav se je Hongkong začel intenzivno razvijati šele v petdesetih letih, se je, ob pomoči poslovnežev iz Šanghaja, razvil v ekonomijo z *»edinstveno sposobnostjo prilagajanja spreminjajočim se zahtevam svetovnega trga«* (Samide, 1994, 126). Konkurenčnost, ki so jo v sedemdesetih predstavljale Koreja in Tajvan, so pomenile za Hongkong potrebo po prestrukturiranju, kjer so nastopila tuja vlaganja, o čemer bom podrobneje spregovorila malce kasneje. Razvoj pod okriljem britanskega trgovanja ga je pripeljal med vodilna območja na svetu, saj ima tretji največji kontejnerski terminal in največjo trgovsko mornarico na svetu. Zaradi velikega poudarka na inovativnosti so proizvajalci vedno korak pred ostalimi. Danes je tako na območju Hongkonga približno 38000 tovarn. Razvoj v smeri storitvenega sektorja se je pospešil v sedemdesetih letih, ko je bančništvo ustvarilo skoraj toliko prihodka kot industrija in uveljavilo Hongkong kot finančno središče. Razvoj borze in satelitskih komunikacij je pomenil pospešeno vlaganje v infrastrukturo. Hongkong je s pomočjo izsuševanja morja razširil ozemlja, zgradil

podzemno železnico in nova satelitska mesta s tovarnami, ki so nudila stanovanja za okoli 500.000 ljudi, pretežno beguncev, ki so skušali uspeti.

Južna Koreja se je po obnovi gospodarstva po drugi svetovni vojni najprej usmerila v t.i. »industrijo za nadomeščanje uvoza« (Samide, 1994, 64), znotraj katere so izdelovali živila, pijače, tobak, tekstil in konfekcijo. Na koncu šestdesetih let se je tovrstna delovno intenzivna industrija preusmerila v izvoz, kjer je predstavljala konkurenčno panogo, predvsem zaradi nizkih plač in maksimalnega izkoristka dolgega delovnega dne delavcev, kar je ohranjalo nizke cene proizvodov. Temu je kmalu sledilo prestrukturiranje iz proizvodnje potrošniškega blaga v težko in predelovalno industrijo. Vlaganja so bila usmerjena predvsem v železarstvo in jeklarstvo, splošno strojogradnjo, proizvodnjo električnih in ostalih strojev, transportno opremo in ladjedelništvo. Ta so kmalu presegle delež proizvodnje potrošniških dobrin in se usmerila na svetovni trg, hkrati pa nadomestila uvožene izdelke. Primat v korejskem gospodarstvu je dobila proizvodnja električnih in elektronskih naprav, transportnih naprav in kemična industrija s petrokemijo, hkrati pa je še vedno močno prisotna tekstilna industrija ter izdelava konfekcije. Istočasno pa se je Koreja usmerila tudi v avtomobilsko industrijo, oziroma njen izvoz, saj lahko vidimo delež njenih avtomobilov (Hyundai) na našem trgu. Gospodarski razvoj so pospeševali preko ustanavljanja raziskovalnih inštitutov, s pomočjo katerih je Koreja začela razvijati lastno tehnologijo, in pa prednostne obravnave *chaebolov* – konglomeratov v zasebni lasti, o katerih bom podrobneje spregovorila v poglavju vladnega intervencionizma.

In še nekaj statističnih podatkov; povprečna letna rast znaša 4,9 odstotka, znotraj katerega predstavlja storitveni sektor najmočnejšo panogo s približno 50 odstotki družbenega proizvoda. Koreja je imela v letu 2005 48.422.644 prebivalcev, ki živijo na dobrih 98.000 kvadratnih kilometrih. Od tega predstavlja aktivna delovna sila 22,9 milijona, ki je pretežno zaposlena v storitvenem sektorju - 73 odstotkov, 8 v kmetijstvu, 19 odstotkov v industriji. Skupaj je izvoz v letu 2004 znašal 250,6 bilijona ameriških dolarjev, glavni izvozni trgi so Kitajska, Japonska, ZDA, Saudska Arabija, Hongkong, uvoz pa 214,2 bilijona.

Geografska razčlenjenost, na gorat predel na vzhodu in veliko število pristanišč na zahodu, je determinirala tudi razvoj kmetijstva. Primarna panoga je ribolov, saj ima Koreja enega izmed najmočnejših ribiških ladjevij na svetu. Kmetijski sektor se je razvijal počasneje, skušali so preusmeriti poljedelstvo v druge kulture, vendar je gojenje žit ostalo primarno. Državi je uspelo razviti gojenje riža do te mere, da zadosti potrebam prebivalstva, medtem ko morajo pšenico in koruzo uvažati. Stroški pridelave riža presegajo njegovo ceno na svetovnem trgu predvsem zaradi terasastega načina pridelave, ki zahteva namakanje in številčnejše delavce.

Tajvan je s koncem vojne in japonsko kapitulacijo ponovno postal kitajska provinca. Ko so na celinski Kitajski prevzeli oblast komunisti, je nacionalistični general Čangkajšek zbežal na Tajvan in prevzel infrastrukturo, ki so jo izoblikovali Japonci v času nadvlade. Izvajati je začel štiriletne reforme, ki so bile najprej usmerjene v agrarni sektor, kjer so potekala ogromna vlaganja v kmetijsko infrastrukturo in namakalne sisteme. V obdobju 1954 – 1967 je rast kmetijskega sektorja znašala približno 4,4 odstotke na leto. Dobičke je vlada preusmerila v razvoj intenzivnega produkcijskega sektorja, ki je pospešil izvozno usmerjenost gospodarstva, in v tovarne stekla, plastike, jekla in cementa. V času tretjega in četrtega petletnega načrta je Tajvan začel z hitrim gospodarskim razvojem, kjer je v ospredje prišel razvoj težke industrije in elektronike. Prav te panoge so omogočile uspeh tajvanskega gospodarstva v mednarodnem gospodarstvu. Razvijati so se začela privatna podjetja, ki so nadomeščala javna. Hitra rast je zvišala življenjsko raven in s tem dvignila plače, ki pa so, skupaj s protekcionističnimi ukrepi v tujini, ogrozile nadaljnji razvoj. Vlada je tako ponovno preusmerila primat razvojne dejavnosti k visokotehnološkim panogam, med katere sodijo mikroelektronika, računalniki in avtomobilska industrija. Tako kot v Južni Koreji je vlada začela ustanavljati raziskovalne inštitute, katerih naloga je bilo izvajanje aplikativnih raziskav, in kateri so bili deležni ogromnih fundacij, v namene razvijanja visoke tehnologije in usposabljanja.

Ogromen vpliv na razvoj gospodarstva v Tajvanu imajo majhna in srednje velika podjetja, ki so se najprej razvijala v tekstilni industriji, danes pa so prisotna vsepovsod, predvsem zaradi njihove fleksibilnosti na svetovnem trgu. Prav to pa je posebnost Tajvana, ki je edini izmed "tigrov", ki ne daje prednosti multinacionalkam. Pri tem se

opirajo na t.i. taktiko »gverilskega kapitalizma« (Kim v Gliha, 2004, 21), ki označuje hitro, fleksibilno vojskovanje, na primeru podjetij pa se to kaže v hitri reakciji malih podjetij na povpraševanje na trgu. Le-ta z minimalnim inputom zadostijo potrebam trga in proizvajajo dobiček do ponovne stabilizacije na trgu. Nato pa se ponovno preusmerijo v visoko profitno dejavnost na novem tržišču, kjer ponovijo način poslovanja. Seveda to zahteva izredno poznavanje trga in pa "prilagoditve" obstoječe zakonodaje, kar se mnogokrat izkaže kot ignoriranje zakonov, nelegalno poslovanje, celo utaja davkov. Delovanje v takšnem okolju omogočajo vezi znotraj podjetja, saj gre v veliki večini za podjetja v družinski lasti, znotraj katerih se posluje po načelu neformalnih dogovorov in poslovanj na principu medsebojnega poznavanja. Takšna podjetja ne poslujejo z veliko količino kapitala, osredotočena so na medsebojna poslovanja z manjšimi podjetji, ki so podpogodbeni izvajalci. Breme usklajevanja delovanja nosijo sposobni menedžerji, ki so primarno izobrazbo in izkušnje pridobili preko dela v tujih multinacionalkah, vendar so sčasoma ustanovili lastna podjetja. Uspešnost teh podjetij je povzročila njihovo selitev na ostala območje jugovzhodne Azije, kjer ustanovljajo svoje podružnice. Razlog za to je še nižja cena delovne sile, ki se je v Tajvanu zaradi rasti življenjskega standarda zvišala. Konkurenčnost tega območja je razvidna na preprost način, lahko samo pogledamo delež izdelkov v naših gospodinjstvih, ki so priznanih svetovnih blagovnih znamk, pod izdelkom pa najdemo napis Made in Taiwan.

Tako kot za ostale prestolnice "tigrov", lahko tudi za Taipei izpostavimo cilj - uveljaviti se kot finančni center, ki obvladuje visoke varčevalne sheme, ima bogate tuje rezerve in visokoizobražen človeški kapital. Vendar ležijo njegove pomanjkljivosti v okoreli svobodi pretoka kapitala, reformirati bi moral obdavčitveni sistem in vpeljati mednarodno prilagodljive regulacije kapitala in izboljšati finančne storitve. Efektivnost slednjih je pogojena s tveganjem vzdrževanje finančne stabilnosti, katera lahko privede do bankrota podjetij v primeru krize na trgu. Iz izkušenj, v letih 1980 in 1995-96, ko je Tajvan šel skozi več finančnih kriz, traja prilagajanje dalj časa. Vlada je skušala ohranjati stabilnost preko vladno nadzorovanih bank, ki pa niso bile dovolj fleksibilne za zadovoljevanje potreb. Zato je začela dopuščati odpiranje bank v privatni lasti. (glej Yang v Kwan in drugi, 1998, 128-130).

Singapur se je po koncu druge svetovne vojne soočal z uničeno infrastrukturo, ki je bila v tesni povezavi z delavskimi nemiri in stanovanjsko problematiko. Nasprotno temu, pa je prebivalstvo, kljub nizkim plačam in visoki stopnji nezaposlenosti, še vedno naraščalo. Tako je bilo prestrukturiranje gospodarstva, ki bi dvignilo raven blaginje, prvi cilj, s katerim so se spopadli novi voditelji. V zgodnjih šestdesetih letih politična klima in industrijski odnosi, niso bili naklonjeni za velike poslovne investicije, kar je pustilo večino gospodarskih aktivnosti v rokah privatnih podjetij. Proti koncu šestdesetih pa se je vzpostavila politična stabilnost in omogočila ugodnejše pogoje za razvoj industrije. Aktivna industrijska politika, ki jo je oblikovala vlada, je prestrukturirala gospodarstvo v smeri *»hitrejše rasti plač, zmanjšanje pritoka tuje delovne sile, spodbujanje mehanizacije, avtomatizacije in uvajanje računalniške tehnologije ter aktivno pospeševanje novih investicij v sektorje z dodano vrednostjo«* (Jaklič, 1994, 74). Ti dejavniki so uveljavili stabilno in visoko rast singapurskega gospodarstva, ki je v večini let predstavljal 8-odstotni BDP. Ena pomembnejših značilnosti je odprtost gospodarstva, ki je vseskozi vodila svobodo mednarodnega trgovanja, v 60ih letih je bilo nekaj izjem. Na splošno pa je to pustilo redke carine, ki puščajo prosti dostop do uvoženih dobrin po tržno oblikovanih cenah, tako proizvajalcem kot potrošnikom. Tukaj je pomembno dejstvo, da vlada ni uveljavljala preferenčnih politik do domačih proizvajalcev, namesto tega je spodbujala izvoz produktov in storitev. Poleg svobodne mednarodne trgovine pa je to po mnenju singapurske vlade le del večih dejavnikov, ki bi zagotavljali stabilno rast zunanje trgovine. Ključna so produkcijsko usmerjena podjetja, ki morajo oblikovati ugodno okolje za investicije, ki se ustvarja s pravilnimi odločitvami v okviru monetarne politike, infrastrukture, industrijske in trgovinske politike, politike varčevanja in plač. (glej Jaklič, 1994, 74, 75).

Izstop iz malezijske federacije je precej zmanjšal možnosti majhnega gospodarstva za razvoj, predvsem zaradi izgube ekonomskega zaledja na malajskem polotoku. Kljub temu je značilnost Singapura močna gospodarska povezanost z jugovzhodnimi sosedami – Indonezijo in Malezijo. Veže jih geografska bližina in pa britanska nadoblast v preteklosti. Poleg tega pa predstavlja Singapur *»industrijski urbani kompleks«* za države tega območja, predvsem kot središče za predelavo naravnih surovin (nafte), središče ladijskega prometa in v zadnjem času finančno središče – cilj vseh azijskih "tigrov".

Singapur je bil prisiljen preusmeriti svoje gospodarstvo iz delovno intenzivnih panog v kapitalno intenzivne panoge, ki mu ne le zagotavljajo konkurenčnosti na mednarodnih trgih, ampak omogočajo višji družbeni standard prebivalcev Singapura. Razvoj spodbujajo s subvencijami tistim podjetjem, ki vpeljujejo tuje tehnologije in znanje. Odprtost k vpeljevanju tujih tehnologij v domača podjetja, dela Singapur zanimivejši za tuje vlagatelje, predvsem velike multinacionalke, ki iščejo nova področja cenejše proizvodnje. V osemdesetih letih je Singapur postal nekonkurenčen zaradi politike visokih plač in dviga domače valute. Tukaj se je pojavila težnja Singapura po tem, da bi se iz produkcijskega centra razvil tudi v raziskovalno - razvojni center širšega območja. Singapur skuša prodreti na področju znanstvenega raziskovanja in inovacij. V smeri doseganja tega, je vlada ustanovila Nacionalni svet za znanost in tehnologijo, katerega glavne naloge so *»oblikovanje in izvajanje strategij za izboljšanje raziskovalno-razvojnih aktivnosti, usklajevanje dela raziskovalnih inštitutov in ugotavljanje potreb po pravočasnem izobraževanju delovne sile«* (Jaklič, 1994, 76).

5.3. VLADNI INTERVENCIONIZEM

Vladni intervencionizem je še ena skupna značilnost obravnavanih azijskih "tigrov". Vlada preko vmešavanja v delovanje gospodarstva, bodisi v večji ali manjši meri, skuša obvladovati razvoj gospodarstva v smeri zagotavljanja visokega življenjskega standarda in stabilnosti države. Preko ugodnih obdavčitev skuša privabiti tuje investitorje, ki bi pripomogli k razvoju, hkrati pa se mora spopadati, z izjemo Singapura, z močno korupcijo znotraj birokracije. V nadaljevanju bom na kratko izpostavila oblike vladnih intervencij po državah.

V Hongkongu nadzor nad gospodarstvom, za razliko od kitajskega načina vodenja države, ni v rokah vlade. Vlada Hongkonga posega minimalno v delovanje ekonomije, njena primarna naloga je zagotavljanje optimalnega okolja za razvoj, podpira prosto trgovino, ki ne potrebuje intervencije države. Prav tako država nima velikega prihodka od nizkih davkov, ima pa močan nadzor nad trgu zemlje, stanovanj in hrane. Približno eno tretjino dohodkov predstavljajo dohodki od nepremičnin, saj ima država v lasti vso

zemljo, ki jo oddaja, zagotavlja subvencionirana stanovanja in nadzoruje najemnine drugih stanovanj. Prav tako je njena naloga zagotavljanje hrane, ki jo uvaža po mnogo nižjih cenah od svetovnih. Njena skrb je tudi zagotavljanje učinkovitega izobraževalnega in zdravstvenega sistema. S temi ukrepi zagotavlja prej omenjeno optimalno okolje za razvoj ekonomije, znižuje življenjske stroške in ohranja raven življenjskega standarda, hkrati pa omogoča da so plače nižje, kar pa pomeni večjo konkurenčnost na tujih trgih. (glej Jaklič, 1994, 73, 74).

In kakšen je pomen vladnega nevmešavanja v gospodarstvo? Hongkong je svobodno pristanišče, kar pomeni, da za blago, ki prihaja in odhaja v pristanišče, ni potrebno plačevati davkov, kar omogoča kupovanje in cenejše prodajanje na trgu. To je izrazita prednost za Hongkong, ki se dopolnjuje z nizkimi davki in pa rednim dotokom poceni delovne sile s smislom za trgovino.

Južna Koreja (v nadaljevanju Koreja), je bila takoj po vojni prisiljena najprej obnoviti uničeno gospodarstvo, ki je doživelo svoj razcvet leta 1961. Oblast je bila takrat v rokah generala Park Chung Hee-ja, ki je gospodarstvo usmeril na svetovni trg. Za razliko od Hongkonga, ki je razvijal svobodno gospodarstvo, je za Korejo značilno razvijanje gospodarstva pod strogimi vladnimi ukrepi, ki so dodelili velikim podjetjem državno podporo, najemali tuja posojila in z njimi podpirali izvoz. Prav tako je vlada spodbujala prestrukturiranje gospodarstva, v visoka tehnološka področja, z ustanavljanjem številnih inštitutov, katerih primarna naloga je izvajanje »*aplikativnih raziskav za industrijo, npr. Korejski raziskovalni inštitut za elektroniko in telekomunikacije, Korejski raziskovalni inštitut za biogenetiko in Korejski inštitut za razvoj prevoznih sredstev*« (Jaklič, 1994, 71). Razvoj so dodatno pospešili *chaeboli*, to so veliki poslovni konglomerati v zasebni lasti, ki so se oblikovali v majhnem številu iz majhnih podjetij, ki so jih po kapitulaciji zapustili Japonci. Deležni so bili posebne obravnave s strani vlade, ki so jo uspešno izkoriščali ob izdatnih tujih prilivih in oblikovali oligopolno koncentracijo kapitala in uspešnih panog v njihovi lasti. Skupni efekt je bil rast blaginje in s tem povezanih negativnih efektov, razcveta korupcije in nepotizma. Leta 1987 so se odvile prve demokratične volitve, vloga vlade pri usmerjanju se je zmanjšala predvsem zaradi okrepitve privatne lastnine, katere na začetku razvoja skorajda ni bilo. Leta 1994 je

tedanji predsednik Kim Young-Sam preusmeril korejsko gospodarstvo k tržnemu gospodarstvu, oblikovanem po globalizacijskih načelih. Podal je kritiko kopičenja moči v industrijskih mogotcih in s tem povezanem naraščanju razlik med regijami in družbenimi razredi. Stanje je ostalo v fazi predlogov in pustilo Korejo nepripravljeno na azijsko finančno krizo leta 1997. (glej Gliha, 2004, 9,10).

Tajvan je še en predstavnik "tigrov", ki je zaznamovan z močnim vladnim intervencionizmom, katerega začetki segajo v zgodnja petdeseta leta. Proizvodnja je večinoma potekala v državnih podjetjih. Nadzor nad podjetji je država ohranila v obliki močnih finančnih podpor podjetjem, s pomočjo katerih lahko, vsaj posredno, nadzoruje privatni sektor. Glavne investicije so bile namenjene velikim podjetjem v naftni industriji, jeklarstvu in ladjedelništvu. Določenim sektorjem industrije je podelila status prioritete in jih subvencionirala z nižjimi davki (v petdesetih tekstilna industrija, nato predelovalna, nato težka industrija in v osemdesetih elektronika). Temu obdobju je sledila sprememba smeri vlaganja v raziskovanje, razvoj in uporabo novih tehnologij. Prednost so imela podjetja v mešani lasti, tuje investicije pa so morale poleg finančnih sredstev vključevati tudi nove tehnologije. Vlada je poudarek dala razvijanju tehnologije in izobraževanju znotraj zasebnih podjetij. Tajvanska vlada je skušala ohranjati stabilnost gospodarstva tudi preko vladno nadzorovanih bank, ki pa niso bile dovolj fleksibilne za zadovoljevanje potreb. Zato je začela dopuščati odpiranje bank v privatni lasti. (glej Yang v Kwan in drugi, 1998, 128-130).

Singapur predstavlja državo za katero je značilna visoka državna intervencija, kar potrjujejo tudi državni izdatki, ki so z 28 odstotki leta 1988, presegali azijsko povprečje za deset odstotkov. V preteklosti so bili glavni posegi na področju monetarne in fiskalne politike ter na področju stanovanjske politike. Država je lastnik velikega deleža zemlje, močno posega na stanovanjski trg, saj zagotavlja štirim petinam prebivalstva javna stanovanja. Prav tako vodi Osrednji sklad za varčevanje, ki vpliva na raven domačih prihrankov. Je lastnica, oziroma ima delež v številnih podjetjih, katerega pa postopno manjša preko predajanja gonilne sile gospodarstva privatnim podjetjem in s pospešeno privatizacijo javnih podjetij. Glavna naloga v Singapuru naj bi bilo »*oblikovanje in vzdrževanje učinkovite, stabilne in razvojno usmerjene vlade in birokracije*« (Jaklič,

1994, 75). Singapurska vlada implementira intervencionizem in vodenje politike s trdo roko, vendar je istočasno razvojno naravnana. Učinkovito gospodarstvo skuša doseči z investicijami v infrastrukturo – pristanišča, telekomunikacije, energetiko, ceste, stanovanja in splošno urbanistično načrtovanje. Vlaganja so ključnega pomena za doseganje mednarodne konkurenčnosti, hkrati pa zagotavljajo visoko stopnjo znanja in izkušenj, ki so primerljiva s tistimi v mednarodnem prostoru. Prestrukturiranje gospodarstva je pogojeno tudi z naraščanjem deleža visoko kvalificirane delovne sile in pa strukturi izvoza, ki temelji na večji dodani vrednosti. Tukaj lahko podam primerjavo z Južno Korejo, saj Singapur za razliko od Koreje daje prednost razvijanju tehnologije v obliki neposrednih tujih investicij.

Če na kratko povzamem, zakaj je singapurska ekonomija tako uspešna. Trdni temelji, ki so se oblikovali na začetku, so pomagali ohranjati zaupanje vlagateljev in omogočali ekonomiji, da se je otesla špekulativnih napadalcev. V politiko je implicirala uravnavanje inflacije z nizkimi obrestnimi merami, trden finančni sistem, ki je uravnaval pritoke denarja, in pa restriktivno fiskalno politiko, ki zagotavlja visoke varčevalne sheme. (glej Amina Tyabji v Kwan in drugi, 1998, 185, 186).

5.4. MOČ TUJIH INVESTICIJ

Hongkong, tako kot ostali azijski "tigri", temelji na hitri gospodarski rasti, ki jo je spodbudil izvozno usmerjen razvoj gospodarstva. Vendar je pomembno, da se rast ni začela ob pomoči močnih tujih posojil in investicij, njihov delež na samem začetku je nasprotno skorajda zanemarljiv. Razvoj zunanje trgovine je bil v rokah domačih podjetnikov, oziroma priseljencev na tem območju. Tuj kapital, ki je dotekal, je bil pretežno usmerjen v finančni in trgovinski sektor. Hongkong je bil omejen pri razvoju zaradi že omenjenega pomanjkanja ozemlja, zato ni mogel razvijati agrarnega ozadja, prav tako pa ni imel lastnih surovin, ki bi zadostovale za razvoj industrije. Njegov razvoj je temeljil na trgovanju, ki je zagotavljal dovolj velik zaslužek za nadaljevanje trgovine in pa uvoz večine dobrin za potrebe domačega trga. Ekonomija je bila izrazito usmerjena na tuje trge, vendar je morala delno industrializirati tudi sam Hongkong, zaradi potreb tržnih in socialnih razmer.

Tuje investicije so bile ključne pri razvijanju korejskega gospodarstva po korejski vojni in zmanjševanju državnih dolgov. Glavni investitor, tako kot v Tajvanu, so bile Združene države do leta 1965, ko so se med investitorje vključile tudi Japonska in ostale države. Vlada je na začetku uravnavala delež tujih investicij, po razvoju domačih podjetij pa je povečala delež le-teh, ki so omogočile nadaljnji razvoj in hkrati povečale varčevalne sheme. Največji delež tujih investicij je Koreja dosegla v osemdesetih letih, ko so bile glavne investicije usmerjene v storitveni sektor, telekomunikacije in informacijsko tehnologijo. Tako kot pri ostalih azijskih "tigrih" je tudi za Korejo značilno vpeljevanje novih tehnologij, ki so prihajale s tujimi investicijami. Tovrstne investicije so pripomogle k oblikovanju podjetij v mešani lasti. Korejci pa so začeli razvijati lastno tehnologijo, kjer so ponovno v ospredje prišli *chaeboli*, ki so jo prodajali pod lastnimi blagovnimi znamkami.

Tajvan pred japonsko okupacijo ni imel dobrih pogojev za razvoj gospodarstva. Japonska je razvila infrastrukturo, ki je primarno služila oskrbovanju Japoncev, ki nimajo skoraj nikakršnih lastnih surovin. Tukaj je Tajvan zavzemal enako vlogo kot Južna Koreja, ki je prav tako imela podrejen razvoj potrebam Japoncev. Konec vojne, in pa močna podpora Američanov, so Tajvanu omogočile odcepitev od Kitajske in s tem pospešen razvoj gospodarstva. Sprva je bila država preskrbovalni center za ameriške sile, kasneje pa se je iz kmetijskega področja prestrukturirala v delovno intenzivne industrije, kar je zaradi poceni delovne sile in tradicionalne kitajske poslovnosti privabilo številne tuje investitorje in s tem tujo tehnologijo (glej Jaklič, 1994, 11,12). Seveda pa na tem mestu posega država (katere vpliv se je v primerjavi z začetki močno zmanjšal), ki preko sistema aktivne gospodarske politike, kakršno pozna tudi Južna Koreja, močno nadzoruje deleže tujih investicij. Vendar so razmere na tujih trgih zahtevale preusmeritev v kapitalno intenzivne industrije, ki zahtevajo razvijanje visoke tehnologije in raziskovalnega sistema. Ker se je država zavedala, da podjetja sama ne morejo financirati celotnega razvoja, je začela ustanavljati institucije za raziskovanje in razvoj, različne sklade za investicije v visoko tehnologijo in financirati izobraževanje v zasebnih podjetjih.

Primer fleksibilnosti ob pomoči tuje tehnologije najbolje prikazuje Singapur, ki je preusmeril gospodarsko rast iz delovno intenzivnih panog, kjer ob pojavu številnih produkcijskih središč z nižjimi stroški ni bil več konkurenčen, v druge veje gospodarstva; mikroelektroniko, informacijsko tehnologijo, biotehnologijo, farmacevtsko, panoge, ki temeljijo na kapitalu in znanju. Tuji kapital se je preusmeril v kapitalno intenzivne industrije, ki so izkoristile visoko izobraženo delovno silo in dobro infrastrukturo. Vlada je bila ob tem prisiljena, da je razvijala liberalno politiko odpiranja tujini. Glavni cilj je zagotavljanje stabilnega okolja za investicije, zmanjševanje poslovnega tveganja in zviševanje dobičkonosti. Prav delež tujih investicij uvršča Singapur med vodilne "tigre", ki privabljajo tuje investitorje na področju izvozne produkcije. Razvoj spodbujajo s subvencijami tistim podjetjem, ki vpeljujejo tuje tehnologije in znanje v obliki neposrednih tujih investicij. Preko tovrstnih spodbud zmanjšujejo stroške domačega raziskovanja in razvoja novih produktov, poleg tega pa privabljajo tuje visokotehnološke multinacionalke. Prav tukaj pa je pomembna razlika med Južno Korejo, ki sama raziskuje in razvija nove tehnologije, in Singapurom, ki daje prednost tujim investicijam in z njimi povezanimi tehnologijami.

V literaturi se večinoma pojavljajo pozitivne lastnosti tujih investicij, ki spodbujajo rast in konkurenčnost gospodarstva. Vendar je Jaklič podal tudi kritiko tujih investicij, ki je močno povezana z domačimi podjetji. Nekatere študije kažejo močno povezanost med tujimi in domačimi podjetji, predvsem v navezavi na tiste podjetnike, ki so se izobrazili v tujih multinacionalkah. Ti so to znanje prenesli v domača podjetja, bodisi so se osamosvojili, bodisi nadaljevali kariero znotraj lokalnih podjetij, ki npr. postanejo dobavitelji tujemu podjetju. Lahko pa navežemo to odvisnost tudi v negativno smer in sicer z vidika sposobnosti trgovanja na domačem trgu in sposobnostjo tveganja v špekulativnih poslih. Zadostitev teh dveh kriterijev je uspešna s strani domačih podjetnikov, na drugi strani pa jim manjka sposobnost zaznavanja novih industrijskih zmožnosti, organizacije produkcije, pomanjkljive inovacije in iskanje novih tržišč. Želja po hitrem zaslužku tako ne sovпада z dolgoročnejšo izvozno usmerjenostjo, prav tako pa domača podjetja ne morejo prevaliti stroškov učenja na domače porabnike. Pomembno pa je tudi dejstvo, da se je v preteklosti visoko izobražena delovna sila zaposlovala v javnih podjetjih in multinacionalkah, kjer so bili dobro plačani. Domači podjetniki tako ostajajo

v podrejenem položaju, so manj mobilni in s tem bolj ranljivi za nacionalne interese. Temeljna naloga vlade je »vzgoja kritične mase domačih podjetnikov« (Jaklič, 1994, 81), katerim skuša posredovati čim več poslovnih in tehnoloških informacij ter podpira programe izobraževanja za kadre, zato da bi zagotovila dovolj menedžerjev in strokovnjakov za potrebe domačih podjetnikov. Domača podjetja naj bi tako dosegla potrebno mednarodno konkurenčnost, ki pa ni odvisna zgolj od izvozne usmerjenosti, ampak tudi od iskanja investicijskih možnosti v tujini. Želja po investiranju na tujem je pogojena s pomanjkanjem naravnih bogastev. Primarne investicije gredo v smeri zagotavljanja pomembnih naravnih virov in pa v iskanju cenejših produkcijskih sil, saj je Singapur zaradi visokih plač nekonkurenčen v delovno intenzivnih dejavnostih. Investicije so v letu 2003 znašale 294 bilijonov ameriških dolarjev in so bile usmerjene predvsem v britanske Deviške otoke, na Kitajsko, Malezijo, Bermudske otoke in Hongkong.

(glej <http://www.singstat.gov.sg/keystats/surveys/investment.html>, 20.1.2006)

5.6. RELIGIJA(E) – HOMOGENOST IN NACIONALNA PRIPADNOST

Prav religija je, po mojem mnenju, tista stična točka obravnavanih štirih "tigrov", ki poleg ekonomskih podobnosti, najbolj zaznamuje azijsko družbo, njihovo organizacijo, ki preko homogenega delovanja zagotavlja uspešno sodelovanje. Značilnosti religij se ponovno navezujejo na kitajsko zaledje, kjer je prišlo do prvega mešanja religijskih elementov, kar sem predstavila pri Kitajski. Heterogenost družbe pomeni vsakodnevno srečevanje različnih kultur in verskih skupin. Multireligioznost se ohranja ob skrbnem negovanju tradicije, ki igra ključno vlogo pri delovanju posameznika.

Hongkong je tesno povezan s kitajskim izročilom, saj je kljub temu, da je bil britanska kolonija, skušal ohraniti duh stare Kitajske, predvsem v vaseh, samostanih in templjih. Približno 97 odstotkov prebivalcev Hongkonga je Kitajcev, ki so povečini taoistične ali budistične vere. Med novimi nebotičniki se nahaja nešteto templjev in svetišč, ki predstavljajo kitajsko religiozno tradicijo, skupaj s starodavnim načinom življenja na džunkah in sampanih. Posebnega pomena je življenje po načelih feng šui-ja, načela urejanja prostora, ki omogoča optimalen pretok energij. To načelo upoštevajo tako pri

opremljanju domov, kot pri gradnji stavb, npr. neka elektrarna ima pet dimnikov, čeprav uporabljajo samo štiri, kar pa je za Kitajce nesrečna številka.

Tudi Južna Koreja je oblikovala svojo kulturno tradicijo na podlagi kitajskega izročila. Koreja je igrala posredniško vlogo med Kitajsko in Japonsko, saj so se konfucianizem, taoizem in budizem razširili prav preko Koreje na Japonsko. Zaradi pomorske vloge Koreje pa se je razširilo tudi krščanstvo. Številni verski nauki, ki so prišli na to območje, so se spojili s starodavnimi načini verovanja in so še dodatno pripomogli h krepitvi nacionalne identitete. Prav tako vera predstavlja edino, bolj ali manj, stabilno družbeno obliko, predvsem zaradi številnih sprememb v družbi. Zaradi močne prisotnosti starodavnih verovanj, s katerimi se še danes istoveti večina prebivalcev, so statistike lahko dvomljive. Za primerjavo pa lahko pogledamo podatke iz leta 2004, kjer se je 46 odstotkov prebivalstva izrazilo kot neopredeljeni, 26 kot kristjani, 26 kot budisti, en odstotek kot konfucianisti in en odstotek kot ostali. Elementi tradicije se ohranjajo v tradicionalnih obredih, ki temeljijo na ohranjanju razmerja med jin in jang, taoističnem nasprotju med dobrim in slabim. Hanyak, ki združuje ta načela in moč zdravilnih rastlin je izredno popularen na Zahodu, kjer se uveljavljajo razne šole, ki učijo živeti v harmoniji z naravo. (glej http://www.adb.org/Documents/Books/Key_Indicators/2005/pdf/KOR.pdf 10.2.2006)

Tudi za Korejo je značilno, da je bila budistična cerkev precej močna, predvsem od 12. do 14. stoletja. S prihodom novega konfucianizma pa jo je slednji potisnil na raven ljudskega vraževerja. Prav tako se je uveljavilo krščanstvo, vendar je težko ugotoviti kakšen je dejanski delež in odnos do vere. Posebnega pomena v Koreji pa je globlje verovanje – šamanizem, katerega obrede izvajajo vedno ženske, s posebnimi pokrivali, ki izhajajo iz konfucijanske krone. Šaman je vedno poklican v težkih obdobjih, smrti ali bolezni, nikoli ob srečnih dogodkih. Šamani imajo vloge posrednikov, bodisi med umrlimi družinskimi člani, ki varujejo pred zli duhovi, bodisi se neposredno obračajo na sovražne duhove in jim preprečujejo, da prinašajo nesrečo. (glej Evands-Pritchard, 1980, 219).

Prav konfucianizem je tisti element korejske družbe, ki je največ pripomogel k razvoju države. Konfucijanske vrednote, kot so lojalnost, disciplina, trdo delo, spoštovanje nadrejenih in izobraženost, so razlog za korejski izvozni uspeh. Jaklič poudarja, *»dejansko je kultura podjetja in poslovno obnašanje pomembnejše od splošnega kulturnega stanja, čeprav je njun medsebojni vpliv nedvoumen. Iz študij o vedenju podjetij je razvidno, da so podjetja z jasno izraženimi prepričanji in vrednotami običajno uspešnejša od podjetij, ki nimajo skupnih vrednot.«* (Jaklič, 1994, 70). Tako je v korejskih podjetjih kulturna vrednota izvozna ekspanzija, ki jo spodbujajo in pospešujejo rituali gospodarskega življenja. Kot primer lahko navežemo Mesečni nacionalni sestanek za pospeševanje trgovine, kjer podeljujejo nagrade za dosežke. Prav tako pa je eden največjih nacionalnih praznikov prav Izvozni dan, ki obeležuje 30. november 1964, ko je izvoz v Koreji prvič presegel 100 milijonov ameriških dolarjev. (glej Jaklič, 1994, 70,71).

Tako kot v doslej predstavljenih azijskih "tigrih", lahko tudi pri Tajvanu poudarim močan vpliv kitajske kulture na razvoj družbenih in kulturnih vrednot prebivalcev. Izrazit je vpliv konfucianizma, ki preko poudarjanja vloge posameznika znotraj skupnosti, njegovega odnosa z družino in širšo družbo, krepi občutek pripadnosti tej družbi in širše gledano, krepi homogenost družbe. Posameznik mora biti pripravljen odreči se lastnim željam in potrebam zato, da zadosti želje in potrebe družbe. Tako se je tajvanska ustava oblikovala na načelih filozofije in podredila oblast, npr. sodno, služenju posamezniku in državi. Konfucijanske vrednote so imele neposreden vpliv na oblikovanje gospodarskih načel, sprva se kaže močna intervencija vlade v javnih podjetjih, nato pa močna konfucijanska podlaga v večini družinskih malih in srednjih podjetjih. Verska struktura je naklonjena v prid konfucianizmu, oziroma mešanici glavnih prvin konfucianizma, budizma in taoizma, za katero se je izreklo približno polovica prebivalcev. Nato jim sledijo budisti z 42 odstotki in kristjani z 8 odstotkov. (glej Samide, 1994, 134, 135 in Evands-Pritchard, 1980, 197-200).

Tajvan je primer uspešnega gospodarskega razvoja, kjer se kaže močan vpliv religijske podlage, ki oblikuje družbeno življenje. Na načelih filozofije se oblikuje celotno delovanje homogene družbe, ki se z močnim gospodarskim programom uveljavlja na

svetovnem trgu. Kljub temu, da je del Republike Kitajske in je prežet s kitajsko kulturo, predstavlja samostojno enoto, ki je center gospodarskih tokov na tem območju.

Multikulturalnost je del singapurskega vsakdanjika, kar je dobro razvidno iz izobraževalnega sistema, o čemer bom spregovorila nekoliko kasneje, in pa iz verske sestave prebivalstva, kjer je prisotna izredna multireligioznost. Glavne religije, ki jih lahko srečamo v Singapurju so budizem, taoizem, islam, hinduizem in krščanstvo. Vsaka verska skupnost praznuje svoje tradicionalne praznike. Kljub številnim etničnim skupinam, pa se je v Singapurju po zaslugi predsednika vlade Goh Chok Tong-a, ki je prišel na oblast leta 1990, oblikoval koncept nacionalne identitete.

Potrebo po oblikovanju je Tong začutil zaradi naraščanja individualizma, predvsem med mlajšimi prebivalci Singapurja, ki so se po njegovem mnenju preveč podrejali zunanjim vplivom, zahodni miselnosti. Posledično je apeliral na mladinsko frakcijo Stranke ljudske akcije, s predlogom nacionalne identitete, ki bi predstavljala celoto vrednot Singapurcev. Nacionalna identiteta naj bi se predavala v šolah, domovih in na delovnih mestih, skratka bila naj bi prisotna tako v javnem kot v zasebnem življenju, za katera vemo, da se ločnica med njima danes briše. Smisel nenehne prisotnosti in ozaveščanja o njej, naj bi krepila nacionalno zavest in jo obranila pred škodljivimi vplivi tujih kultur. Iz tega predloga so se oblikovale štiri temeljne vrednote – *»večja pomembnost družbe kot posameznika, družina kot temelj družbe, reševanje pomembnih vprašanj po principu soglasja ter rasna in verska toleranca in harmonija«* (Gliha, 2004, 32). Raziskave, ki jih je nato opravil Inštitut za politični analizo, je prav prej našteje vrednote potrdil kot ključne vrednote prebivalcev Singapurja. Družbena kohezija je tako sestavljena iz pripadnosti narodu, skupnosti in družbi, družini kot osnovnem jedru, skrbi skupnosti za posameznika, prednost konsenza proti prepiru ter rasna in verska harmonija.

Singapur, kot mestna država, tako predstavlja vzorčni primer držav tega območja, zlasti obravnavanih azijskih "tigrov", ki delujejo harmonično, na eni strani kot tradicionalna kitajska skupnost in na drugi kot uspešna gospodarska sila, ki je sposobna konkurirati na svetovnih trgih. Delovanje v skladu s konfucijanskimi načeli, ki ohranjajo medsebojno harmonijo med vsemi subjekti, ki sodelujejo v nekaterih procesih. Če poenostavim, takšno

delovanje zagotavlja harmonijo vseh delov oziroma članov družbe, ki skupaj prispevajo za višje dobro, bodisi na ravni družine ali na ravni družbe. Vladar je odgovoren za svoje prebivalce in prebivalci morajo delovati tako da ustvarjajo blaginjo v svoji državi. Konfucianizem tako predstavlja kolektivno zavest, ki jo lahko navežemo na gospodarsko sfero, kot odnos med vladnimi službami, administracijo in podjetniki. Znotraj načel, ki jih izpostavlja konfucianizem, je prišlo le do ene bolj izrazite anomalije, ki je "okužila" birokracijo – korupcija. Singapur je edina država, kjer do tega ni prišlo. Skrb za ohranjanje nacionalne harmonije pa se prav v Singapuru kaže v drugi skrajnosti. Konfucij je poudarjal svobodo govora, kar pa vlada (delno) omejuje, saj vrši nadzor na internetom, predvsem zaradi nekaterih moralno spornih vsebin, ki naj bi ogrožale nacionalno identiteto.

Prav nadzor nad množičnimi mediji, tako časopisnim hišam, kot televizijo, predstavlja sredstvo za vladajočo koalicijo, da vzdržuje med državljani prepričanje o pravilnosti svojih odločitev. Zavračajo svobodo poročanja množičnih medijev, ki obravnavajo dogodke s svojega vidika, ampak poudarjajo, da mora medij upravičevati odločitve vlade in jih legitimizirati v očeh prebivalstva. S tem naj bi krepil družbeno kohezijo in vero v vladajoče. Vlada kot taka ni nikoli izdala seznama prepovedanih oziroma blokiranih strani, ampak je ustanovila Singapore Broadcasting Authority, ki izdaja licence za uporabo interneta. Preko tega se kaže avtoritarni način vladanja oblasti, ki tako ohranja harmonijo med prebivalci in vlado. Zavednost prebivalcev, oziroma njihovega spoštovanja vladnih določil, lahko pogledamo s preprostega vidika – Singapur velja za enega najčistejših mest na svetu zaradi spoštovanja vladne uredbe o visokih denarnih kaznih, ki so predpisane za tiste posameznike, ki odvržejo na tla žvečilni gumi ali papirček.

Ob poudarjanju elementov konfucijanske etike, ne smemo pozabiti na ostale verske skupnosti, ki so prisotne v tem prostoru. Kot budiste se je opredelilo približno 43 odstotkov prebivalstva, kot pripadnike taoizma oziroma tradicionalnih kitajskih verovanj 8,5 odstotka, kot pripadnike islama 14,8 odstotka in kot pripadnike krščanstva 14,6 odstotka, od česar je 4,8 odstotka katolikov, 9,8 odstotka pa pripadnikov drugih krščanskih ločin. V celoti gledano lahko povemo, da je religiozna pripadnost velika, kot

verne se je opredelilo 85,2 odstotka prebivalcev. Razvoj religiozne raznovrstnosti je močno pogojen z že omenjenim priseljevanjem v Singapur, prihod taoizma in konfucianizma s Kitajci ter budizma in islama z Indijci. Krščanstvo pa se je uveljavilo v času britanskega vladanja.

(glej <http://www.singstat.gov.sg/keystats/mqstats/ess/aesa26.pdf>, 9.1.2006)

5.7. KVALITETEN IZOBRAŽEVALNI SISTEM KOT DEJAVNIK EKONOMSKE USPEŠNOSTI

Poseben pomen v načrtovanju in izvajanju ekonomske politike, oziroma izboljševanje njene produktivnosti, tvori človeški faktor. Vlaganje v izobraževanje je postalo primarna naloga držav, ki se trudijo izboljšati kakovost in dostopnost do izobraževanja na vseh ravneh izobraževalnega sistema. Ključ je bil prvotno izobraziti množice, danes pa se večji poudarek daje izobrazbi in pridobivanju strokovnjakov z univerz. Osnovna in srednja stopnja izobraževanja je tako obvezna za vse otroke, večja (vendar še vedno nezadostna) sredstva pa se vlagajo tudi v visokošolski oziroma univerzitetni sistem. Ključen pri tem pa ni samo dvig splošne izobrazbene ravni, ampak poudarek na vseživljenjskem učenju, ki za posameznika pomeni način, kako ostati konkurenčen in izvabiti iz njega maksimalen doprinos k podjetju. Stalno izobraževanje in izpopolnjevanje predstavlja tudi ključno značilnost na znanju temelječih organizacij. To pa pomeni, da ni smisel podjetja zgolj zadovoljevati trenutnih potreb trga, ampak oblikovati poslovne načrte za prihodnost, predvideti prihodnje oblike poslovanja in biti sposoben hitro reagirati na spremembe. Pomembno vlogo pri tem igra znanje, katerega nosilec je človek, ki je sposoben prilagajati, spreminjati, organizirati že obstoječe unanje, še pomembnejša pa je njegova vloga razvijanja novega znanja in njegova aplikacija.

Hongkong je v času japonske okupacije prekinil razvoj izobraževalnega sistema. Japonska kapitulacija in preusmeritev v intenzivni gospodarski razvoj je pomenila uvedbo obveznega šolanja za otroke med 6. in 11. letom. Glavna težnja je bilo oblikovanje kvalitetnega izobraževalnega sistema, kjer se je učni proces odvijal v angleškem in kitajskem jeziku. S podpisom deklaracije o vrnitvi Hongkonga pod okrilje Kitajske, se je izobraževalni sistem začel še dodatno razvijati, v ospredje je prišel dobro

razvit univerzitetni sistem, ki "proizvaja" visokoizobraženo delovno silo, ki zadostuje potrebam zahtevnih trgov.

Realizacija korejske strategije gospodarskega razvoja je možna zgolj z *»integralnim pristopom, kjer upoštevamo vse elemente družbenoekonomskega razvoja, glavni poudarek pa je na znanju in razvoju človeškega faktorja«* (Gliha, 2004, 13). Razvoj človeškega faktorja pa je tisti dejavnik, ki obljublja največje potencialne v državi, katera ne premore velike količine naravnih virov surovin. Tako se je poudarek preusmeril na dobro izobraženo, visoko kvalificirano delovno silo, ki je sposobna slediti temu razvoju na svetovnih gospodarskih trgih. Oblikovanje izobraževalne politike je bilo popolnoma v rokah vlade, kasneje centraliziranega ministrstva za šolstvo, ki je potrjeval učitelje, oblikoval šolsko administracijo in določal smernice izobraževanja. Koreja je vlagala velike deleže dohodka prav v oblikovanje učinkovitega izobraževalnega sistema, ki zagotavlja učinkovito in konkurenčno gospodarstvo. Vendar so danes deleži minimalni, saj so se stroški izobraževanja enakomerno porazdelili med starše in državo. To predstavlja posebnost za državo v razvoju, kjer si v večini primerov starši ne morejo privoščiti izobraževanja otroka, istočasno pa potrebujejo dohodek, ki bi ga izobražen otrok zagotavljal. Obstoječe stanje je posledica vpeljave tržnih načel v visokošolski izobraževalni sistem. Visoka izobrazba posameznika je tradicionalno spoštovana v korejski družbi, kar izhaja še iz časov konfucijanskih mislecev, ki so v družbi zasedali visoka mesta. Poleg tega je izobrazba po drugi svetovni vojni predstavljala ključ vzpona na družbeni lestvici, ki ni bila trdno zakoreninjena v tradicionalni družbeni delitvi. Poleg tega je višja izobrazba pomenila višji dohodek in s tem povezan višji status na družbeni lestvici. Prav tako pa je bila izobrazba edini način prehoda nekega posameznika iz propadajočih panog, v visoko donosne izvozno usmerjene panoge – s tem je bil povezan razvoj poklicnega izobraževanja. Prednost se je dajala tistim tujim tehnologijam, ki so poleg same tehnologije vključevale tudi primerno izobraževanje za delavce, ki bodo to tehnologijo kasneje uporabljali. Korejski visokošolski izobraževalni sistem je sestavljen iz 156 fakultet, od katerih je 26 javnih in 130 zasebnih, ki zagotavljajo štiriletno izobraževanje v specializiranih akademskih disciplinah. Prav tako poznajo izobraževanje v dvoletnih programih znotraj t.i. "junior colleges", ki posameznika izobražuje v praktičnih sposobnostih, uporabnih v vsakdanjem življenju. Prav tukaj se pokaže, že

večkrat omenjena, prilagoditev izobraževanja trenutnim potrebam na trgu – kurikulum je prilagojen tistemu sektorju v katerem je največje povpraševanju po kvalificirani delovni sili. (glej Rha, 2000, 1-3). Visoko izobraženi tehnologi, načrtovalci gospodarskega razvoja, ki so produkt korejskega izobraževalnega sistema, so ključni dejavniki razvoja Koreje. Vlada zagotavlja (delno) financiranje raziskovalno razvojnih centrov ob pogoju, da zaposlujejo domače strokovnjake. Takšnih centrov, ki so jih ustanovile tuje multinacionalke, je bilo leta 2004 134. (glej Walt, 2004, 1,2). In če na kratko strnem glavne smernice razvoja izobraževalnega sistema, ki jih je oblikovala korejska vlada, je poudarek na kvaliteti namesto na kvantiteti, širitvi sekundarnega izobraževanja in večanju dostopnosti visokošolskega izobraževanja.

Osamosvojitvev izpod kitajske nadoblasti in ob japonski zupuščini infrastrukture, se je začel gospodarski razvoj Tajvana. Sredi šestdesetih let je vlada začela, z rahlo zamudo, z vlaganjem v človeške vire. Izobraževalne politike so bile pod močnim vplivom potreb gospodarstva, zlasti poklicno izobraževanje. Močan vpliv na oblikovanje izobraževalnih programov je imel tudi konfucianizem, predvsem skromnost, s pomočjo katere posameznik pridobi samospoštovanje in spoštuje svoje starše. Vendar je pretirano spoštovanje konfucijanskih idealov privedlo v tekmovalnost med posamezniki in pritisk po nadaljevanju šolanja. Konec 19. stoletja se je tajvanski sistem okrepil z zahodno miselnostjo, ki je vključila vrednote vseživljenjskega izobraževanja, osredotočenje na otroka, razvijanje človeškega potenciala, ideje humanizma, ki pa ni spodkopala kitajskega izročila. S prehodom, iz agrikulturne proizvodnje v predelovalno industrijo, je država potrebovala večje število kvalificiranih delavcev. S tem namenom so podaljšali obvezno izobraževanje s šest na devet let. Vlada je dajala prednost tistim študentom, ki so izhajali iz poklicnega izobraževanja, namesto iz gimnazij, ki so podajale le splošno znanje. Ti študenti so zapolnili potrebe na trgu, največji delež so imeli inženirji in tehniki, medtem ko je bilo vpisanih študentov agronomije in medicine manj. Kasnejša preusmeritev gospodarstva v gradbene stroke, kot so ladjedelništvo, naftna industrija, energetika in transport, je sprožila potrebe po tehnično usmerjenem kadru. Nadgradnjo poklicnih šol so dosegli z odprtjem Tajvanskega tehnološkega inštituta, ki je zagotavljal nadaljnjo izobrazbo poklicnim izobražencem na univerzitetni ravni. Vlada omogoča pridobitev izobrazbe tudi otrokom nezaposlenih staršev preko štipendij, katere so v letu 2003

znašale 230\$ za študenta javne fakultete in 430\$ za študenta v zasebni izobraževalni instituciji. Pomembno pa je tudi dejstvo, da se je v preteklosti visoko izobražena delovna sila zaposlovala v javnih podjetjih in multinacionalkah. Domači podjetniki tako ostajajo v podrejenem položaju, so manj mobilni in s tem bolj ranljivi za nacionalne interese. Fleksibilnost domačih podjetnikov, katero dosežejo s kvalitetnim izobraževanjem, omogoča doseganje potrebne mednarodne konkurenčnosti, ki pa ni odvisna zgolj od izvozne usmerjenosti, ampak tudi od iskanja investicijskih možnosti v tujini. S politično nestabilnostjo in večjo močjo opozicijskih strank, pa je bilo izobraževanje delno izključeno iz gospodarskih planov. Organizacija izobraževanja ni bila več podrejena gospodarskemu načrtu in potrebam na ekonomskem trgu, ampak se je poudarek prenesel na kvaliteto izobraževanja in zagotavljanju programov za izobraževanje v smeri storitvenega sektorja in tehnologije. Seveda pa je vpeljevanje materializma spremenilo tudi miselnost ljudi, ki so se začeli nagibati k individualizmu.

(glej <http://www.cipe.org/publications/fs/ert/e22/tieE22.htm>, 20.1.2006 in <http://www.gio.gov.tw/info/taiwan-story/education/edown/3-1.htm>, 10.2.2006).

Izobraževanje v Singapuru je usmerjeno v doseganje maksimalnih potencialov vsakega učenca. Poudarek je na izobraževanju mislečega posameznika, ki je sposoben svojo kreativnost usmeriti v reševanje problemov. Singapursko izobraževalno politiko lahko poimenujemo tudi »Razmišljujoče šole, učeči se narod« (Education Statistics Digest 2004, 7). Vlada zagotavlja vsaj desetletno splošno izobraževanje, ki temelji na bilingualnem izobraževanju, kjer se učenci izobražujejo v materinem jeziku, bodisi malajskem, kitajskem ali tamilskem jeziku, in v angleškem jeziku. Preko tega omogočijo posamezniku, da obvlada angleški jezik, ki je jezik trgovine, tehnologije in administrativni jezik, in pa ohranja tradicionalno kulturo preko obvladovanja materinega jezika.

Poudarek je na kreativnosti in sposobnosti kritičnega razmišljanja za prihodnost. Temeljni cilj je motivacija posameznika za vseživljenjsko učenje, ki mu omogoča biti v koraku z napredkom. Pri izobraževanju množično uporabljajo informacijsko tehnologijo, ki predstavlja osnovo delovanja v sodobnih komunikacijah. Seveda pa imajo vključeno v izobraževalni sistem nacionalno identiteto, ki vceplja posamezniku pripadnost in

delovanje v smislu zagotavljanja blaginje posameznika, družine in države. Po končanem primarnem izobraževanju ima posameznik možnost izbirati med pluralnostjo programov, ki pokrivajo potrebe gospodarstva in družbe.

Seveda je to stanje izobraževalnega sistema danes. Na začetku osamosvajanja Singapura je bil izobraževalni sistem v izredno slabem stanju. Kolonialna zapuščina je bila skromna, ni omogočala dostopa izobraževanja za vse. Kot takšna seveda ni mogla delovati kot integrator družbe. V skladu z razvojem gospodarstva in ekspanzije industrije so začeli razvijati novo šolsko infrastrukturo, ki jim je omogočala izvajanje preoblikovanega izobraževalnega programa. Le-ta je bil sprva usmerjen v zadovoljevanje potreb razvijajočega se gospodarstva – izobrazba kvalificirane delovne sile. Uvedli so standardizacijo izobraževanja, kvaliteta le-tega se je preverjala sistematično, prav tako pa so ravnatelji šol oddajati poročila o uspehu njihovih učencev. Poudarjali so tudi izobraževanje članov učiteljskega zbora in vodstva šole. S spremembami, ki jih je prinesla recesija v osemdesetih letih, je prestrukturiranje gospodarstva pustilo posledice tudi v izobraževanju. Glavni cilj je postala izobrazba fleksibilnega posameznika, ki je sposoben hitro reagirati na spremembe v okolju in delovati v skladu s potrebami gospodarstva. Povečana vlaganja v kapitalno intenzivne sektorje so pomenila večjo uporabo informacijske tehnologije, ki se je vključila v izobraževalni proces in razvoj storitvenega sektorja.

6. ZAKLJUČEK

Azijski "tigri" – fenomen sodobne ekonomije, simbol hitrega gospodarskega razvoja, ki je države Tretjega sveta povzdignil med vodilne članice svetovne ekonomije. Države, ki so sposobne hitrega odzivanja na potrebe svetovnega trga, ki so sposobne zadovoljiti zahtevne kupce zahodnih in ostalih trgov.

V nalogi sem obravnavala prvotne štiri azijske "tigre", čeprav se je pojavilo še nekaj držav v zadnjem času, ki so prevzele sistem dela in organizacije "velikih" štirih. Hongkong, Južna Koreja, Tajvan in Singapur so postala gospodarska središča vzhodnoazijskega območja in stične poti večine gospodarskega dogajanja.

Nas pa zanima predvsem, kateri so tisti dejavniki, ki so pripomogli k tolikšnemu uspehu. Ali so to popolnoma ekonomski dejavniki, organizacija poslovanja, učinkovita delovna sila, finančno zaledje podjetij, ali nenadni uspeh vključuje tudi širše dejavnike okolja, v katerem so ti "tigri" uspeli. Glavno vprašanje, s katerim sem se ukvarjala je, ali je bil in je uspeh azijskih ekonomij pogojen z načinom življenja, z organizacijo družbe, v kateri prebivajo posamezniki, ki so nenazadnje delovna sila. Kakšna je povezava z močno religijsko podlago, ki je značilnost vseh azijskih držav in kakšen vpliv ima močna politična ureditev, ki z avtoritativnim načinom vladanja, vladnimi intervencijami, posega ne le v gospodarstvo ampak tudi v vsakodnevno življenje posameznikov. Ugotovitve, ki po mojem mnenju potrjujejo moji hipotezi, bom skušala predstaviti v nadaljevanju.

Če skušam iskati stične točke obravnavanih azijskih "tigrov", lahko kot prvo izpostavim izvozno usmerjenost gospodarstva. Z izjemo Južne Koreje gre za majhne domače trge, kjer bi industrija ob introvertirani proizvodnji kmalu zasitila potrebe in ne bi več proizvajala z dobički. Zato je ključnega pomena izvozna usmerjenost na zunanje trge, z zahtevnimi odjemalci, ki iščejo kakovostne izdelke. Ker so azijski "tigri" v veliki meri začeli svoj razvoj ob izdatni tuji pomoči, kjer inputi niso bili zgolj v denarju, so si domača gospodarstva sposojala, oziroma uvažala tehnologijo. Industrializacija takšne države poteka v skladu z zmožnostmi države, kjer je ključen prehod v smeri razvoja izvoznousmerjenega gospodarstva, ki razširi domači trg in sproži večjo specializacijo in

racionalizacijo sredstev, to pa vodi do večje produktivnosti. Takšen prehod gre najprej v delovno intenzivne panoge (tekstilna industrija) in se kasneje preusmeri v kapitalno intenzivne industrije, oziroma informacijsko tehnologijo, elektroniko in storitveni sektor. Pri izvozni politiki pa igra država veliko vlogo, kar je analiza delovanja "tigrov" tudi potrdila, saj prav vlada spodbuja izvozne dejavnosti s subvencijami podjetjem, ugodnimi obrestnimi merami, davčnimi olajšavami in dohodkovno politiko. Seveda pa mora biti država obratno sorazmerno privlačna za tuja gospodarstva, ki so pripravljena investirati v izvozno usmerjena gospodarstva. Tako so obravnavane vzhodnoazijske države šle skozi procese menjave uvozne substitucije proti izvozni, z izjemo Hongkonga, ki je že od samega začetka bil izvozno usmerjeno gospodarstvo. Hitrost prehoda je pogojena z večimi dejavniki, poleg majhnega domačega trga tudi količina domačih surovin, ki jih Hongkong in Singapur skorajda nimata ter agrarnega zaledja.

Če še ostanem pri ekonomskih značilnostih, ki so skupne azijskim "tigrom", lahko omenim tuje investicije, tako posredne kot neposredne, ki so bile gonilna sila večine napredka gospodarstev v razvoju. Tuje investicije so bile zlasti pomembne na tem območju zaradi njihovega podpiranja antikomunističnih režimov, ki so se oblikovali pod vplivom takratne Sovjetske zveze. Zlasti ZDA so bile aktivne pri dodeljevanju podpor in posojil, v želji po ohranitvi ameriške prevlade na svetu. Južna Koreja in Tajvan sta bila v 50ih in 60ih letih deležna izdatne denarne pomoči, saj sta predstavljala stične točke med socializmom in kapitalizmom. Seveda tuje investicije pomenijo tudi določeno stopnjo odvisnosti od investirajočih držav, takšen primer je Singapur, katerega odvisnost od tujih investicij v produkciji je mnogo večja kot pa v Hongkongu, Koreji in Tajvanu. V Južni Koreji in Tajvanu je bila zgodnja industrializacija odvisna od produkcije za nadomeščanje uvoza, ob zadostno velikem domačem trgu. Singapur pa zaradi premajhnega trga ni mogel »*absorbirati stroškov učenja podjetij*« (Jaklič, 1994, 77), poleg tega pa v času razvoja ni imel velikega števila dobrih podjetnikov. Za razliko od Hongkonga, ki je podjetniško silo pridobil s Kitajske v zgodnjih fazah industrializacije. Tuje investicije so najprej omogočile vzhodnoazijskim gospodarstvom okrepitev in prestrukturiranje, nato pa razvoj izvozne dejavnosti in povezave s tujimi trgi. Skupen rezultat vseh prizadevanj pa je mednarodna konkurenčnost in dvig življenjskega standarda, vsaj večine prebivalcev.

Če pogledamo močan vpliv tujih investicij lahko ugotovimo, da je njihov vpliv skupen vsem štirim obravnavanim "tigrom", seveda v različnih razsežnostih. Vprašanje, ki pa se postavlja najprej je, ali obstaja nek enoten razvojni model, ki bi bil skupen vsem štirim obravnavanim državam. Vsaka država ima izoblikovano svojo industrijsko politiko, ki podaja pomembne razlike med njimi. Tako so v Južni Koreji najpomembnejši veliki konglomerati, oziroma *chaeboli*, ki imajo pomemben vpliv v oblikovanju gospodarskih smernic. Tajvan daje prednost srednjim in majhnim podjetjem, prav tako Hongkong, ki je še dodatno zmanjšal vladne intervencije na minimum in Singapur, ki zaradi močne odvisnosti od tujih investicij, gospodarsko rast krepi s povezavo tujih multinacionalk in državo, ki ima v lasti veliko število podjetij.

Tukaj pa že lahko izpostavim novo ugotovitev, oziroma dejstvo, ki je bilo pomemben dejavnik razvoja azijskih "tigrov". Vladne intervencije oziroma vladno poseganje v gospodarstvo je imelo močan vpliv pri zagotavljanju enotnosti in homogenosti delovanja. Avtoritarno vladanje, ki je podredilo vsa sredstva za doseganje gospodarske rasti, se je izkazalo kot učinkovito za hitro rast in razvoj države. Državo so vodile in jo vodijo vladne administracije, katerih glavna slabost, z izjemo Singapura, je močna koruptiranost. Vlada je pomemben del svojega uspeha dosegla z zatiranjem lastnega prebivalstva. Delovna sila, ki je sprva bila zaposlena v delovno intenzivnih panogah, je delala v nemogočih pogojih, z dolgim delavnikom, izkoriščali so poceni otroško delovno silo ter neupoštevali pravice žensk. Prav tako niso upoštevali opozicije, oporekanje koaliciji in vsakršno sindikalno združevanje je bilo kaznivo. Prva, ki sta začela uveljavljati politiko socialne države, sta bila Singapur in Hongkong, ki sta predvsem poudarjala stanovanjsko politiko in zagotavljanje socialnih uslug. Podreditev delovne sile je zagotavljalo njihovo brezpogojno uslužnost, kot taka pa je bila vir poceni in učinkovite delovne sile.

Velika količina delovne sile, ki je pripravljena delati za nizke plače v zagotavljanju vsakdanjega kruha, je pogojena s hitrim oblikovanjem delavskega razreda. Uvajanje agrarnih reform ni prineslo korenitejših sprememb, ki bi izboljšale položaj kmetov. Ti so se bili posledično prisiljeni preseliti v mesta, kjer je bilo možno dobiti delo. Vendar je bilo to delo slabo plačano, delovne razmere so bile težke, sindikalno združevanje pa s strani države prepovedano. Zaradi ozemeljske omejenosti mest, zlasti Hongkonga, pa je

dodaten problem začela predstavljati še stanovanjska stiska in pa naseljevanje v neurejenih naseljih na obrobjih. Država je v teh mestih skušala zagotavljati cenejša stanovanja, saj je lastnica večine ozemlja, a so tudi ta cenejša stanovanja pogosto predraga za delavce.

Poleg ekonomskih dejavnikov pa je zelo pomemben dejavnik razvoja azijskih "tigrov" kulturno, predvsem religijsko zaledje delovanja družbe. Na eni strani se kaže nacionalna identiteta posameznika, katero spodbujajo države, da bi s tem poenotile ljudstvo v homogeno skupino, ki prispeva k razvoju. Na drugi strani pa pripadnost posameznikov družini, tradiciji, katero dosledno upoštevajo. Če najprej povzamemo pripadnost na nacionalni ravni, lahko rečem, da vlade preko oblikovanja programov, ki se izvajajo že na osnovnošolski ravni, skušajo poenotiti prebivalstvo, ga vzgajati v enotnem duhu, ki temelji na konfucijanskih načelih. Delovanje posameznika za blagostanje družine in širše družbe, je njegova primarna naloga in njegovo delovanje mora biti usmerjeno v doseganje konsenza med pripadniki, gojenju delovne kulture in brezpogojno spoštovanje avtoritete. »*Spoštovanje in poslušnost, to sta korenini človečnosti*« (Konfucij v Milčinski, 1988, 81). Znotraj družine so prisotna tradicionalna verovanja, ki so v močni navezavi na tradicionalno kitajsko kulturno dediščino, katere močan vpliv ne smemo zanemariti. Edina pripadnica "tigrov", ki po statistikah sodeč kaže večjo religiozno pluralnost je Singapur, kjer je prisoten tudi islam in pa krščanstvo v večji meri. Prevladujoča verovanja so predvsem konfucianizem, budizem in pa primesi taoizma, ki se pogostokrat mešajo z budizmom in tradicionalnimi verovanji.

Eden izmed ključnih naukov, ki jih izpostavlja konfucianizem je prav izobraževanje. In kot lahko zaključim na podlagi analize "tigrov" je prav izobraževanje tisti dejavnik, ki je najmočneje prispeval k hitremu razvoju, kar potrjuje mojo drugo hipotezo. Razvoj primernega izobraževalnega sistema je za vlade držav predstavljal primarno nalogo, skupaj z razvojem profitabilnih industrijskih sektorjev. Z začetkom razvijanja držav, ali njihovo odcepitvijo, se je takoj začel razvijati izobraževalni sistem, ki je usposabljal primerno delovno silo. Zaradi potreb delovno intenzivnih sektorjev so sprva dajali poudarek poklicnemu izobraževanju in prekvalificiranju obstoječe delovne sile, z napredkom gospodarstva pa je vedno pomembnejše postajalo visokošolsko

izobraževanje, ki je "proizvajalo" visoko kvalificirano delovno silo, sposobno delati z razvijajočo se tehnologijo. Prehod v kapitalno intenzivne panoge in tuje investicije v obliki denarja in tehnologije, je dajal potrebe po večjem številu strokovnjakov in menedžmentu, ki je vodil hitro razvijajoča se podjetja. Stopnja delovne sile s srednješolsko izobrazbo je tako na primer dosegla 90 odstotkov vsega prebivalstva v Južni Koreji.

Čeprav se ves čas poudarjajo predvsem pozitivne lastnosti gospodarskih planov in vladnih politik, imajo le-te tudi svoje pomanjkljivosti. Če izvzamem avtoriteto in zatiranje delovne sile, ki jo izvajajo vlade za doseganje svojih ciljev, se je v času azijske krize vodenje birokracije in finančnih sistemov izkazalo kot posebej ranljivo. Podkupljivost uradnikov in premajhna transparentnost finančnih sistemov so skoraj uničili neverjeten uspeh azijskih "tigrov". Nepremišljena posojila kreditojemalcem in sprejemanje neizvedljivih projektov, slab bančni sistem in vmešavanje države v finančne odločitve, so načele vzhodnoazijska gospodarstva. Brilljanten izvozni sektor je bil spodkopan s strani propadajočega domačega sektorja, ki ga je uničila korupcija. Tajvan in Singapur sta edina lažje preživela krizo prav zaradi boljših razmer na domačem trgu.

Gonilna sila gospodarstva je bil poleg vseh naštetih tudi strah pred nekdanjimi "lastniki". Osamosvajanja vseh držav so bila pogojena z najbližjimi sosedami. Hongkong in Tajvan sta želela pobegniti vplivom Kitajske, Južna Koreja je bila v sporu s Severno Korejo, kjer se stanje izboljšuje šele danes in pa Singapur, ki je s samostojnostjo izgubil malajsko podporo. Konkurenčno gospodarstvo, ki zagotavlja uspešnost in blaginjo države je sredstvo ohranjanja samostojnosti in neodvisnosti ter zagotavljanja vojaške varnosti. Prav od tu izhaja njihova proti-komunistična usmerjenost, ki jim zagotavlja podporo pri velesilah. Kljub temu pa metode vladanja še vedno temeljijo na konceptih zatiranja, kršenja svobode tiska in govora, preprečevanja družbenih in delavskih nemirov.

Če skušam navezati razvoj azijskih "tigrov" na razmere na Zahodu, lahko rečem, da je njihov razvoj specifičen, skorajda neverjeten. Vzhod – azijski "tigr" poudarjajo pomen celote za njihov uspeh, posameznik živi in dela za dobrobit okolice, Zahod pa na drugi strani poudarja individualno usmerjenost posameznika, ki se je začela stopnjevati že v

času kolonialnega osvajanja sveta, kjer je v ospredje stopilo povečevanje človeškega uma in njegovih sposobnosti. Komplementarnost politične ureditve, ekonomskih ciljev in kulturnega zaledja skupaj tvorijo soglasje med akterji, čeprav so načini doseganja pogostokrat sporni. Skupek družbenih dejavnikov lahko prikažemo na enostaven način harmonije med jingom in jangom, harmonijo med nasprotji in njihove medsebojne povezave. Agrarno zaledje je ohranilo povezanost z naravo, delovanje posameznika v kolektivu. Zahodni individualizem znotraj potrošniške družbe teh držav skorajda ni dosegel, zaradi strogega omejevanja politike, tako zapiranja v preteklosti, kot cenzure danes. Še vedno je pomembnejša kolektivnost in spoštovanje tradicionalnega, kljub hitrim spremembam v okolici. Je pa le vprašanje časa, kako dolgo bodo lahko vlade zadrževale zahodne vplive, ki počasi, a vendar vztrajno spreminjajo mentaliteto prebivalcev.

7. SEZNAM VIROV:

- Ali, Tariq (2002). Spopad fundamentalizmov; križarstvo, džihad in modernost. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Basilov, Vladimir (1991). Atlas človeštva. Mladinska knjiga koprodukcija, Ljubljana.
- Chowdhury, Anis, Islam, Iyantul (1993). The Newly Industrialising Economies of East Asia. Routledge, London.
- Confucius (1988). Pogovori. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Evands – Pritchard, Edward (1980). Ljudstva sveta - četrta knjiga; Indijska podcelina s Šri Lanko, Kitajska, Japonska in Koreja, Jugovzhodna Azija. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Gliha, Klemen (2004). Model razvoja držav v Tretjem svetu – azijski tigri. Diplomsko delo. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Harenberg, Bodo; Drexhage, Raphaela; Firscinhg, Jens; Gallmeister, Petra; Grüner, Cordula; Reuter, Ingrid; Schütt, Christian Ernst (1997). Kronika človeštva. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Jaklič, Marko (1994). Strateško usmerjanje gospodarstva. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana.
- Janša, Tomaž (2003). Dejavniki ekonomskega vzpona vzhodnoazijskih držav. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
- Krušič, Marjan ur. (1994). Indokitajski polotok, srednja in vzhodna Azija. Mladinska knjiga, Ljubljana.
- Kwan C.H; Vandenbrink, Donna; Chia, Siow Yue ur. (1998). Coping with capital flows in East Asia. Institute of Southeast Asian Studies, Pasir Panjang in Nomura Research Institute, Tokyo.
- Lamut, Vera; Peček, Andreja; Pegan, Marija; Perko, Janez; Podbersič, Renato (1991). Velika verstva sveta. Ognjišče, Koper.
- Liang, Zhang; Nathan, Andrew J. ed.; Link, Perry (2002). The Tiananmen Papers. Public Affairs, New York.
- Mali, Franc (2002). Razvoj moderne znanosti. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

- Milčinski, Maja (1995). Kitajska in Japonska: med religijo in filozofijo. TRIAS WTC, Ljubljana.
- Offe, Claus (1985). Družbena moč in politična oblast; Protislovja kapitalistične demokracije – razprave o politični sociologiji poznega kapitalizma. Delavska enotnost, Ljubljana.
- Price, John (1997). Japan Works: power and paradox in postwar industrial relations. Cornell University Press, Ithaca, New York.
- Rendla, Stanka (1977). Verstva sveta: enciklopedija verstev v zgodovini človeštva. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Ribnikar, Ivan (1999). Monetarna ekonomija I: denar, finančne institucije in denarna politika. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.
- Richardson, Bradley M. (1997). Japanese democracy: power, coordination and performance. Yale University, New Haven and London.
- Senjur, Marjan (2001). Makroekonomija: makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva. MER Evrocenter, Maribor.
- Smith, Huston (1996). Svetovne religije. Obzorja, Maribor.
- Walton in drugi (1995). World development report: Workers in an integrating world. Oxford University Press, New York.
- Weiss, Linda (1998). The Myth of the Powerless State. Cornell University Press, Ithaca, New York.
- Young-Jin, Choi (2003). Vzhodna in zahodna civilizacija: primerjalni vidik. V Teorija in praksa, let. 40, št.3, str. 561-572.
- Zavrl, Jernej (2002). Globalna ekonomija znanja in zmanjševanje tehnološkega zaostanka manj razvitih držav. Diplomsko delo. Ekonomska fakulteta, Ljubljana.

Internetni viri:

- Ali, Ifzal ur. (2005). Asian Development Review. Letnik 22, št. 1. Asian Development Bank, Filipini. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://www.adb.org/Documents/Periodicals/ADR/ADR-Vol22-1.pdf>
- Ali, Ifzal ur. (2005). Asian Development Review. Letnik 22, št. 2. Asian Development Bank, Filipini. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://www.adb.org/Documents/Periodicals/ADR/ADR-Vol22-2.pdf>
- Education in Korea. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://www.lifeinkorea.com/Information/education.cfm>
- Giles, Herbert A. ( ). Religions of Ancient China.
http://ancienthistory.about.com/library/bl/bl_text_earlychinrel2.htm, 28.12.2005
- Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries – Hong Kong. Pridobljeno 10.2.2006.
http://www.adb.org/Documents/Books/Key_Indicators/2005/pdf/HKG.pdf
- Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries – Republika Koreja. Pridobljeno 10.2.2006.
http://www.adb.org/Documents/Books/Key_Indicators/2005/pdf/KOR.pdf
- Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries – Singapur. Pridobljeno 10.2.2006.
http://www.adb.org/Documents/Books/Key_Indicators/2005/pdf/SIN.pdf
- Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries – Tajvan. Pridobljeno 10.2.2006.
http://www.adb.org/Documents/Books/Key_Indicators/2005/pdf/TAP.pdf
- McCarty, Steve (2003). Global University System: Pacific/Asia Pilot Project Parties. Kagawa Junior College, Japonska. Pridobljeno 10.2.2006.
http://www.waoe.org/steve/asia-pacific/trans-pac_partners.html
- Pearson, Helen (2004). Cloning success marks Asian Nations as scientific tigers. Nature Publishing Group. Pridobljeno 11.2.2006.
<http://news.nature.com/news/2004/040216/427664b.html>
- Phua, K. K. (2001). Scientific Publishing in the Asia-Pacific Region. Pridobljeno 12.8.2005.

- <http://eos.wdcb.rssi.ru/eps2/eps02017/eps02017.htm>
- Ploj, Beno (2001). Industrijska politika azijskih tigrov. Seminarska naloga. Pridobljeno 7.10.2005.
<http://epf-se.uni-mb.si/sekt/ploj/jedro.htm>
  - Rha, Ilju ( ). The Korean Higher Education System. V Korea's Virtual University Trial Project; 1998 – 2000. Seoul National University. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://aped.snu.ac.kr/cyberedu/cyberedu1/eng/eng28-01.html>
  - Sugisaki, Shigemitsu (1999). Economic Crisis and Recovery in Asia and its Implications for the International Financial System. Sysney, 5.marec 1999. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://www.imf.org/external/np/speeches/1999/030599.htm>
  - Staal, Frits ( ). Concepts of Science in Europe and Asia. V Iias Lecture Series. Pridobljeno 12.8.2005.
http://iias.leidenuniv.nl/iias/publications/lectures/staal_1.html
  - Taiwan's Educational Development and Present Situation. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://www.gio.gov.tw/info/taiwan-story/education/edown/3-1.htm>
  - Tien, Flora F. (1996). How Education Drove Taiwan's Economic Development. V Economic Reform Today: Market Solutions to Social Issues, št. 4, 1996. Pridobljeno 20.1.2006.
<http://www.cipe.org/publications/fs/ert/e22/tieE22.htm>
  - The University System. Asia University. Pridobljeno 10.2.2006.
<http://www.asia-u.ac.jp/english/main/usystem.htm>
  - Young, Terry (2000). Re-Assessing the Health of the Asian Tigers: Reform & recovery offer help. V Graziadio Business Report, zima 2000. Pridobljeno 22.10.2005.
<http://gbr.pepperdine.edu/001/tigers.html>
  - Walt, Siri (2004). Science & Technology News from the Republic of Korea. Embassy of Switzerland in the Republic of Korea, junij 2004. Pridobljeno 10.2.2006.
http://swisstalents.org/enews/documents/20047/ST_NewsK_June_2004.pdf

- (1999). South Korea's foreign investments reach record high in November. V Asian Economic News, 6. December 1999. Pridobljeno 20.1.2006.
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0WDP/is_1999_Dec_6/ai_58184049
- (2003). Asia's School System Need to Adjust to New Global Economy, Says ADB's Key Indicators. Asian Development Bank's, 19 avgust 2003. Pridobljeno 9.2.2006.
<http://www.adb.org/printer-friendly.asp?fn=%2FDocuments%2FNews%2F2003%2Fnr2003112.asp>
- (2003). Taiwan holds business conference to boost foreign investments. V Asian Economic News, 28. oktober 2003. Pridobljeno 20.1.2006.
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0WDP/is_2003_Oct_28/ai_109331965
- (2005). Labour Markets in Asia: Promoting Full, Productive and Decent Employment. Asian Development Bank, Filipini. Pridobljeno 10.11.2005.
<http://www.adb.org/Economics/pdf/Labor-Markets-in-Asia.pdf>
- (2004). Singapore's Investment Abroad 2003. Pridobljeno 20.1.2006.
<http://www.singstat.gov.sg/keystats/surveys/siasummary.pdf>
- <http://www.internationaleducationmedia.com>, 10.2.2006
- http://education.yahoo.com/reference/encyclopedia/entry/Taiwan:_ylt=AijjB_RaCj._GmR_K0Yg.V10RSt8wF, 19.1.2006
- http://www.brainyencyclopedia.com/encyclopedia/e/ea/east_asian_tigers.html, 12.8.2005
- <http://www.singstat.gov.sg/keystats/mqstats/ess/aesa26.pdf>, 9.1.2006
- http://www.a-star.edu.sg/astar/front/media/content_uploads/Booklet_2004.pdf
- 26.11.2005
- <http://www.twgroup.co.ae/asiatigers/asian.htm>, 12.8.2005.